Št. 290 Poštnina plačana v gotovini pri oddaji na pošti v Trstu. V Trstu, v četrtek 4. decembra 1924. Posamezna številka 20 cent. Letnik XLIX

EDINOST

izhaja, izvzemši ponedeljek, vsak dan zjutraj. Uredništvo: ulica sv. Frančiška Asiškega št. 20, I. nadstropje. Dopisi se pošiljajo ... pisma se ne sprejemajo, rokopisi se ne vračajo. Odgovorni urednik: Prof. F. Peric. — Lastnik tiskarne ... Edinost. Tisk tiskarne ... Naročnina: za mesec L 7.—, 3 mesece L 19.50, pol leta L ... celo leto L 60.— Za inozemstvo mesečno 5 lir več. — Telefon uredništva in uprave št. 11-57.

Posamezne številke v Trstu in okolici po 20 cent. — Oglasi se računajo v širokosti ene kolone (72 mm.) — Oglasi trgovcev in obrtnikov mm po 40 cent, oznanila, zahvale, poslanice in vabila po L 1.—, oglasi denarnih zavodov mm po L 2. — Mali oglasi po 20 cent. beseda, najmanj pa L 2. — Oglasi, naročnina in reklamacije se pošiljajo izključno upravi Edinosti, v Trstu, ulica sv. Frančiška Asiškega štev. 20, I. nadstropje. — Telefon uredništva in uprave 11-57.

Teptanje naših kulturnih pravic se nadaljuje

Šolska oblastva proti pouku materinščine tudi v dodatnih urah
Odmevi prepovedi dramatskih prireditev onstran meje

Ni se še niti posušilo črnilo na okrožnici tržaškega prefekta, s katero so bile nasplošno prepovedane dramatske prireditve v slovenskem jeziku, in že se nam poroča o neki drugi okrožnici, ki bo še hujše zadela vse naše ljudstvo v njegovem najglobljem čustvovanju. Šolska oblastva so razposlala vsem šolam okrožnice, s katerimi se takoimenovane dodatne ure kratkomalo odpravljajo. Omenjene okrožnice prepovedujejo v dodatnih urah vsak pouk v čitanju in pisanju ter nalagajo, da se ima ves pouk v teh urah omejevati le na ustmene razgovore med učenci in učiteljem.

Naše informacije se tičejo do sedaj le nekaterih šol. Nismo še mogli ugotoviti, ali gre tu za splošno naredbo, ki jo je izdalo šolsko skrbništvo za vse šole v krajih s slovanskim prebivalstvom, ali pa gre le za čine pretirane vneme posameznih učnih ravnateljev. Vse dosedanje izkušnje nam svetujejo, da se odločimo za prvo domnevo. Sistem zatiranja naše kulture in naše narodnosti se dekretira od zgoraj navzdol in po vnaprej začrtanem peklenskem načrtu, ki mu je cilj nemoralno, nekulturno in nemoderno raznarodovanje.

Naj pa bo glede izvora te najnovejše protislovanske odredbe kakorkoli, naj je bila izdana od ministrstva v Rimu, od šolskega skrbništva ali od nižjih šolskih oblastev, dejstvo je v vsakem slučaju, da tvori najbolj nezaslišan atentat ne samo na najelementarnejše naravne pravice našega naroda v Italiji, temveč obenem tudi na veljavne in obstoječe zakone. Gentilejeva šolska reforma, ona zloglasna reforma, ki nas je oropala naše narodne šole in nam vsilila italijansko šolo — ta kruta šolska reforma predvideva za naše otroke pouk materinščine v dodatnih urah. A sedaj je zamislilo šolsko oblastvo nizko nakano tudi proti tem neznatnim drobtinam, ki so se nam še nudile. Zakaj prepoved pouka v čitanju in pisanju je enakoveljavna popolni odpravi dodatnih ur. Odredba, da se ima pouk omejevati le na ustne razgovore med učenci in učiteljem, gre očitno za tem, da se prepreči na vsak način in brez vsakega ozira na sredstva, da bi se naši otroci naučili v šoli vsaj pisati in čitati v svojem materinem jeziku. Raznarodovalcem se zdi tudi to preveč, tudi ta najelementarnejši uspeh v materinem jeziku bi spravil v nevarnost glavni in izključni cilj, ki ga zasleduje Gentilejeva šolska reforma: raznaroditev Slovencev in Hrvatov.

Zato so segli po novem nasilju, po nasilni prepovedi, da naši malčki ne smejo več znati čitati in pisati v svojem materinskem jeziku. Tudi slovenska abeceda je na ta način kruto izpahnjena iz šolske dvorane. Ako je prepoved dramatskih prireditev našo javnost neznansko razburila, bo pa to najnovejše nasilje, ki mu ni primera, naravnost porazilo slehernega Slovenca in Hrvata do najbolj oddaljene gorske vasi. V našem ljudstvu bo končno prevladala zavest, da ne more zaupati več niti zakonom, če jih tisti, ki jih imajo vestno izvajati, lahko razlagajo na način, ki je prav očitno kršenje veljavnih zakonskih določb.

Novi udarec postavlja naše ljudstvo na novo preizkušnjo. Tisti, ki si dovoljujejo ta eksperiment, to kulturno vivisekcijo, brezsrčno rezanje živega narodnega in kulturnega organizma, ki ga tvori naše zavedno ljudstvo, naj vedo, da se slovanski rod ne bo udal. Prestati hočemo ta eksperiment, moško in odločno. Naše ljudstvo naj ima neprenehoma pred očmi svetle zglede iz junaških borb drugih tlačenih narodov. Mogočna Prusija je delala nekoč s Poljaki isto, kar se dela sedaj z nami. Trpljenje pruskih Poljakov je bilo grozno, toda njihova ljubezen do svojega jezika in njihova zvestoba do svojega rodu je bila močnejša od najgroznejšega trpljenja in ponižanja. In vsi navali mogočne in objestne Prusije so se razbili, raznarodovalci so morali končno odnehati.

Tudi pri nas je zmaga naše pravice gotova. Priti mora prej ali slej, ker ima tudi naše ljudstvo nepremagljivo obrambno orožje — ljubezen in zvestobo do svojega rodu in do svojega rodnega jezika!

* * *

Kakor je bilo predvidevati, je povzročila prepoved dramatskih prireditev v slovanskem jeziku veliko razburjenje tudi v jugoslovenski javnosti. Srbski, hrvatski in slovenski listi so objavili protestne članke in vesti. Včerajšnji «Slovenec» je objavil daljši članek, ki ga vsled njega pomembnosti posnemljemo v glavnih obrisih:

«Vedno se iz najkompetentnejšega mesta v Rimu poudarja, da se goji iskrena želja za mirno in celo prijateljsko sožitje z Jugoslavijo.

Vedno pa so ravno isti krogi nasproti svojim državljanom slovenske in hrvatske narodnosti postopali s tako brezobzirnostjo, da človek ne ve, ali ima pred seboj pojav popolne nesposobnosti ali skrajne perfidnosti.

Ravno v trenotkih, kadar se je imelo ustvariti prisrčno ali vsaj mirno ozračje za sklepanje pogodb med obema državama, je Italija nastopila proti pol milijonu svojih lastnih jugoslovenskih sodržavljanov z najbrutalnejšimi in najneverjetnejšimi represalijami.

V oktobru 1923., ko se je sklepal sporazum radi Reke, je izšel famozni odlok treh prefektov, s katerim se je odrejala dvojezičnost listov, slovenskih in hrvatskih, ki izhajajo v Italiji. Istočasno je izšel zakon, ki je oropal naše brate vsega šolstva, ker je z omenjenim zakonom uveden kot nastavni jezik italijanski jezik. (V isti dobi pa je izšel zakon, ki uvaja arabski nastavni jezik za šole v kolonijah Italije).

Januarja 1924 se je sklenil ne samo sporazum, ampak celo prijateljska zveza med Italijo in Jugoslavijo. Isti dan pa, ko sta se vozila gosp. Pašić in gosp. Ninčić v Rim, je bilo s prefektovim ukazom na Goriškem ukinjeno delovanje dvaintridesetih kulturnih organizacij naših bratov tam preko. (Za tržaško in istrsko provinco je bila taka odredba odveč, ker društveno življenje je tam itak sploh nemogoče).

Sedaj se vrši konferenca v Benetkah.

In ravno sedaj daje Mussolini svojim prefektom nalog, naj brutalno nastopijo proti Jugoslovenom Italije. Prepovedujejo se vse javne manifestacije, neštevilne preiskave v Istri, Trstu in na Goriškem so na dnevnem redu.

Ali more obstojati kak dvom, da najnovejši pritisk ne bi bil namenjen jugoslovenski vladi, odnosno njeni delegaciji v Benetkah.

Italijanska vlada si s takim postopanjem priskrblja kompenzacijski materijal za koncesije, ki naj jim jih dovoli beograjska vlada.

Žalibog te metode italijanske prefrigannosti dosedaj niso bile brezuspešne.

Kar pa je še bolj žalostno, je to, da so omenjeni odloki nasproti našim bratom pod Italijo ostali v veljavi.

V bodočih dneh se ima baje sestati g. minister Ninčić z Mussolinijem, da skupno še bolj utrdita prijateljske vezi med obema državama, a pakt prijateljske zveze naj bi bil baje dobil svoj končni pečat z obiskom kraljeve dvojice Jugoslavije v Rimu v januarju 1925.

In Mussolini ima še drzno čelo, da v sedanjem trenotku nastopi proti lastnim državljanom jugoslovenske narodnosti z nečloveškimi ukrepi.

Bridka čustva bodo obhajala naše brate pod Italijo, če se bo res kralj Jugoslavije vozil po njihovi zemlji, mimo njih v prijateljske obiske k tlačiteljem njihovih pravic.

Naša javnost ima sedaj besedo».

Iz volilne borbe v Jugoslaviji

Ljuba Jovanović kandidira v Dalmaciji — Krvavo volilno posvetovanje v Banjaluki — Bivši poslanec Miletić aretiran

BEOGRAD, 2. V Sarajevu se vrše med radikalno in samostojno demokratsko stranko pogajanja za postavitev enotnih kandidatnih list Narodnega bloka v Bosni.

Glavni odbor radikalne stranke je nocoj določil sledeče nosilce list: za severno Dalmacijo Ljubo Jovanovića, za Subotico dr. Radonjića, za Novi Sad dr. Slavka Miletića, za Bitolj Cirkovića, za Sombor Marka Trifkovića, za Bihač dr. Vaso Jovanovića, za Virovitico dr. Momčila Ivkovića in za Kosovo Tomo Popovića. Učitelj iz Negotina Stanislav Stefanović, ki izdaja ondi list «Krajišnjak», v katerem napada delovanje izvrševalnega odbora, je bil izključen iz radikalne stranke.

BANJALUKA, 2. V nedeljo so zemljoradniki imeli svojo volilno konferenco v tukajšnjem hotelu Bosna. Ker je bila javna, je prisostvovalo tudi nekaj pristašev drugih strank. Radi par medklicev je zemljoradniški poslanec Stanko Miletić z nekaterimi svojimi delegati hotel opozicijo iztirati iz dvorane. Nastal je spor, v katerem je poslanec Miletić potegnil revolver in ustrelil v nekega Drobca, ki se je zadet v glavo takoj zgrudil. Žrtev so prepeljali v bolnico, kjer se bori s smrtjo, poslanec Stanko Miletić pa je bil aretiran. Policija ni mogla preprečiti tega velikega spopada. V mestu je zavladalo precejšnje razburjenje, na hotelu Bosna je bilo razbitih nekaj šip.

Zagrebška univerza zaprta

Stavkovno gibanje med radičevskimi študenti - Beograjski in ljubljanski akademiki proti stavki

BEOGRAD, 3. Iz Zagreba poročajo, da je dal rektor zapreti zagrebško univerzo radi dijaških demonstracij na praznik narodnega ujedinjenja. Zagrebški akademiki, pristaši HRSS so proglasili protestno stavko, ki jo hočejo razširiti na vso državo.

Pred univerzo se ves dan zbirajo gruče dijakov, ki živahno razpravljajo o nedeljskih demonstracijah in izzivanjih. Na Wilsonovem trgu stoje policijske straže, da preprečijo vsak eksces.

Stavkovni odbor je odposlal v Beograd in Ljubljano posebne delegate, ki bi naj nahujskali ljubljanske in beograjske akademike, da se i oni pridružijo zagrebški akciji.

Akcija stavkovnega odbora je v Beogradu popolnoma propadla ter se njihovemu pozivu ni nikdo odzval. Predavanja se nemoteno vršijo in niti komunistični del dijakov se ne namerava dati speljati na led.

LJUBLJANA, 2. Separatistični emisarji so danes prispeli tudi v Ljubljano ter so skušali pridobiti akademsko omladino za simpatijski štrajk. Popoldne in zvečer se je vršila seja zastopnikov dijaških organizacij, ki pa so se povabilu le deloma odzvale. Napredno dijaštvo se je ostro izjavilo proti štrajku, ker se predmet, radi katerega bi se naj stavka vršila, prav nič ne tiče ne vseučiliških svobodščin in ne svobodne znanosti. Pristaši SLS in komunisti pa so sklenili, da za jutri zahtevajo od rektorja vseučiliško dvorano, kjer hočejo imeti zbor, na katerem bi se naj proglasila stavka radi Radićevih republikanskih eksponentov.

«Jutro» je prejelo od akcijskega odbora naprednih akad. društev sledeči komunike:

«Klerikalni in komunistični študenti na ljubljanski univerzi pripravljajo vsled uporokojitve zagrebških univerzitetnih profesorjev protestno zborovanje in eventualno stavko. Akcijski odbor naprednih akademskih društev je sklenil, da se te politične demonstracije napredna omladina ne udeleži. O nadaljnih korakih bo še sklepal».

Potres porušil mesto na Javi

BATAVIA, 3. Silen potresni sunek je popolnoma porušil mesto Naugt Coloredo v pokrajini Kedu. Prebivalstvo, po pretežni večini domačini, je zbežalo iz strahu pred nadaljnimi potresnimi sunki. Po dosedanjih poročilih je prišlo ob življenje 90 oseb, mnogo pa jih je ranjenih.

Poslanska zbornica

RIM, 3. Na današnji seji je poslanska zbornica nadaljevala z razpravo o proračunu ministrstva za javna dela.

Novi francoski poslanik pri Mussoliniju

RIM, 3. Danes opoldne je ministrski predsednik Mussolini sprejel novega francoskega poslanika Besnarda ter se precej dolgo prijazno razgovarjal z njim.

Zasedanje senata

Sen. Albertini zahteva odstop Mussolinija

Razpoloženje v senatu proti vladi — Direkten napad sen. Albertinija na Mussolinija — Odločilna beseda gre kroni

RIM, 3. Sen. Tommaso Tittoni je otvoril sejo senata ob 15. uri. Po odobritvi zapisnika se je pričela takoj razprava o proračunu notranjega ministrstva. Prvi je govoril sen. Lusignoli, ki je takoj izjavil, da ne bo mogel več dati sedanji vladi glasu za pogojno zaupnico. Fašistovska vlada ni izpolnila danih obljub, fašistovska vlada ni spoštovala temeljnih pravic Italijanov; priti je moralo do popolnega razdora med fašizmom in liberalizmom, ki ga je on. Mussolini tudi priznal. (Pripombe). Senat je dal Mussoliniju pogojno zaupnico, to se pravi pod pogojem, da Mussolini vzpostavi red. Da je senat tolmačil mnenje vse države, so pokazala zborovanja vojnih pohabljencev na Reki, bojevnikov v Assisi, pravnikov v Turinu, časnikarjev v Palermu ter zborovanje liberalcev v Livornu. Toda Mussolini je sam priznal, da se fašizem in država spojita. (Govornik prekine svoj govor in se obrne na ministrskega predsednika s prošnjo, naj posluša njegov govor z večjim obzirom. Mussolini hoče odgovoriti. Predsednik senata opozori govornika, da ga vsi poslušajo z obzirom). Nato je senator Lusignoli trdil, da je danes samostojnost in neodvisnost sodnijske oblasti ogrožena; občine so v oblasti komisarjev. Vse to dokazuje, da vlada ni izpolnila danih obljub; taka vlada ne bo mogla tega storiti niti v bodoče. Strah pred komunizmom je neupravičen, četudi pristopijo h komunizmu vsi oni fašisti, ki so bili nekdaj komunisti. (Pripombe, medklici, pritrjevanje).

Sen. Conti je govoril v imenu industrijalcev. Industrijalci so prvotno podpirali fašizem, ker je pripomogel do materijalnega zboljšanja v državi. Toda industrijalci ne morejo priznati fašistovskih sindikatov, kakor niso priznali rdečih, ker zahtevajo prostost dela. Gmotno blagostanje se sicer dviga, toda moralno narod zaostaja in brez moralnega ni gmotnega napredka. Sen. Conti je zaključil, da narod zahteva, da se vzpostavi zopet pravica in zakon. (Pritrjevanje).

Sen. Crispoldi izjavi, da bo še nadalje podpiral vlado; on. Mussolini bi moral v poslanici na fašiste izjaviti, da je nasilje zločin. Tisk bi moral uživati večjo svobodo. Po njegovem mnenju (Crispoldi je katoličan) lahko pridejo poleg liberalcev na vlado popolari. Rad bi bil videl, da bi nekdaj prišel na vlado vodja popolarske stranke, ako bi mu njegove osebne okolnosti (don Sturzo je duhovnik) dopuščale. (Medklici, ropotanje, živahne pripombe).

Ko je vstal sen. Albertini, je zavladala v dvorani izredna pozornost. Sen. Albertini je izvajal v glavnem tako-le:

Zadnjič (v juniju) je senat pričel zasedati po strašnem dogodku, po umoru poslanca Matteottija; danes je na dnevnem redu drugi senzacijonalni dogodek: odkritje pisem generala Balbo. Ti dokumenti so sicer različne važnosti, toda pravzaprav istega izvora. On. Mussolini je obljubil, da ne bo izdajal več kr. ukazov; a v zadnjih petih mesecih jih ni izdal nič manj kakor 217. Italijanski narod protestira proti kršenju pravice, da se mora pokoriti le zakonom, ki jih odobri parlament. Po volilnem zakonu, s katerim si je vlada imenovala svoj parlament, sta bila na poti vladi tisk in opozicija zbornice. Opozicija je po umoru Matteottija izostala iz zbornice, tiska pa se je Mussolini rešil z znanimi ukazi glede tiska. Danes obstoja še zadnja postojanka, t. j. pravica obeh zbornic, da glasujeta proti vladam, ki jim ne zaupata več, in pa dolžnost takih vlad, da podajo ostavko kralju in da mu pustijo svobodno roko, da jih zopet potrdi ali pa da razpiše volitve. On. Mussolini pa ni vzel parlamentu samo zakonodajne moči, ampak tudi najvišjo oblast, da izzove z nezaupnico sklep krone. Tako je dosegel svojo diktaturo. Stališče, ki ga je zavzel on. Mussolini, ima kot predpogoj takozvane pravice revolucije, ki dajejo fašizmu — po mnenju on. Mussolinija — moč, da gre lahko mimo ustave, ki določa, da kralj imenuje in odstavlja ministre. Mussolini hoče danes obdržati oblast za vsako ceno; to ponavljajo danes tudi vsi «rasi». Senatorji, ki bodo glasovali za vlado, naj prej pojasnijo, kakšno stališče so zavzeli napram Mussolinijevim izjavam, da hoče ohraniti sadove revolucije za vsako ceno, t. j. da hoče ostati na vladi tudi proti volji parlamenta in krone.

Dalje je sen. Albertini ostro napadel prostovoljno milico in gen. Balbo, ki bi ga moral on. Mussolini staviti pod preiskavo. Milica ni nič drugega kakor nadalje obstoječi «skvadrizem». Je vse zastonj zavračati efekt, ako smo enkrat sprejeli vzrok — kakor dela on. Salandra, ki pravi, da možem na deželi nedostaja državni čut in da bi šlo vse gladko, ko bi Mussolini bil sam brez «rasov». Opozicija pa je čisto nasprotnega mnenja: na periferiji nedostaja državni čut, ker nedostaja predvsem v centrumu. Radi tega se Albertini strinja z naziranjem Farinaccija, da se «rasizem» istoveti z duhom fašistovskega gibanja in da je izraz protidemokratske vstaje. Milico je ustanovil Mussolini, s katero tudi razpolaga.

Ukazi, ki so ugrabili državljanom pravico, nosijo Mussolinijev podpis. Listi, ki najbolj grozijo, dobivajo smernice od Mussolinija. Sicer pa je sam Mussolini izjavil v svojem govoru, dne 28. I. 1924., da ni pod vplivom nikakih slabih svetovalcev, ampak da mu onih 5 ali 6 oseb dnevno poroča o položaju v Italiji, nakar lepo odide vsaka v svoj urad. Za njegove sotrudnike je bila ta izjava zelo lojalna. Toda lojalno bi bilo tudi od Mussolinija, da bi izjavil, da od dneva, ko so bili ti njegovi sotrudniki soodgovorni in kompromitirani pri Matteottijevem umoru, da bi Mussolini izjavil, da ni mogel, da ni smel več ostati na vladi, da bi imela sodnijska oblast prostejše roke.

Sen. Albertni upa, da bo tudi on. Salandra — kakor Giolitti in Orlando — uvidel, da obstoji tesna zveza med periferijo in centrumom. On. Mussolini na vsak način pretirava, ako misli, da bo komunizem poplavil Italijo, ako on odide. Govornik je zaključil svoj izredno živahni govor tako-le:

V svoji zadnji okrožnici na fašiste vinistrski predsednik v obleki jagnjeta ponavlja obljube, ki jih ni nikdar držal, in daje stranki opomine, ki bi jih moral dati samemu sebi, ker je predvsem vlada izven zakona. Vsa preteklost vstaja in zahteva, da on. Mussolini zapusti svoje mesto in ga pusti drugim, ki bodo z bolj trdno, toda samo z zakonom oboroženo roko zadostili goreči želji trudnih Italijanov, ker že 10 let nosijo najtežji križ, t. j. željo, da bi našli mir in varnost pod vlado reda, svobode in pravice. (Burno ploskanje).

Govoril je še sen. Bensa. Ko je dvakrat omenil kralja, so vsi senatorji spoštljivo vstali ter ploskali. Seja je končala ob 18.30.

Sedanji gospodarji Rusije in Trockij

Glasilo socijalne demokracije v Avstriji naglaša, kako boljševiški gospodarji kličejo na boj proti Trockemu. Pozvali so vse komunistične stranke, naj sklenejo ostre izjave proti Trockemu in naj pozivljajo eksekutivo ruske komunistične stranke, naj že enkrat zamaši usta temu upornežu. Temu pozivu so se tudi odzvale komunistične organizacije širom Evrope.

Če hočemo prav razumeti ta protestni vihar, se moramo — pravi rečeno glasilo dalje — spominjati zadnje velike razprave v taboru ruskih komunistov. Že pred smrtjo Lenina je začel Trockij napadati Zinovjeva, Kamenjeva in Stalina, ki so si, ko je Lenin zbolel, popolnoma polastili toliko strankarskega aparata komunistične stranke, kolikor tudi državnega aparata sovjetske republike. Trockij je zahteval «demokratiziranje» stranke. Pri tem se je opiral na mlajše elemente v stranki, ki naj bi — mesto rečene «stare garde» — prišli do gospodstva nad stranko in državno oblastjo. Trockij pa ni uspel. «Stara garda» je dosegla, da sta ruski stankarski zbor in mednarodni kongres obsodila zahteve Trockega kot malomeščanske in menjševiške. Trockega so postavili pod najstrožjo kontrolo. Niso se pa upali tega mogočnega moža odstaviti kot ljudskega komisarja rdeče vojske. Pač pa so zamenili vso njegovo okolico, ki ga je imela pod strogo kontrolo. Proti pristašem Trockega pa so postopali z neizprosno strogostjo. Mnoge so premestili na Ural, Turkestan in v Sibirijo. Mnogo dijakov so spodili z vseučilišč.

Trockij se je uklonil. Skušal pa se je maščevati najprej na pisateljskem polju. Posebno v svojih spominih na Lenina. Sedaj pa je izdal knjigo o oktobru leta 1917, katere predgovor zveni kot vojna napoved gospodujoči kliki. Lenin opisuje oktobrsko revolucijo dugače, nego se kaže v običajnih legendah. Pripoveduje, kako so se možje «stare garde» v odločilni uri ustaje ustrašili ter se ločili od njega. Ustaja ni bila njihovo delo, marveč delo političnih idej Lenina. Še le po zmagi ustaje se je stara garda zopet povrnila k Leninu.

Te ugotovitve Trockega so izzvale velikansko razburjenje med prizadetimi. Možje osrednjega odbora so čutili, kako jim Trockij odreka nezmotljivost. Zato so prešli k napadu in uprizorili gori omenjeni protestni vihar proti Trockemu. Na vsak način mu hočejo zamašiti usta za vedno.

«Arbeiter-Zeitung» primerja rusko revolucijo z veliko francosko revolucijo. Kar se odigrava sedaj v Moskvi, je boj med Dantonom in Robespierrom v francoski revoluciji. Oba ta dva sta bila moža terorja. Toda Dantonov teror je bil teror mase same. Temu terorju je skrajnosti, da ji je odrezal možnost umika. Danton v svetovno zgodovinski uri odprl zatvornice, da je divje strasti mase razvnel do

V rokah Robespierra pa je postal ta teror vse nekaj drugega: brezdušen stroj takoimenovanega «odbora za blaginjo». Ta je dan na dan radi koščeka kruha, ali radi kake nepremišljene besede pošiljal na morišče aristokrate, plebejce, trgovce, rokodelske vajence in uboge vlačuge. Iz vzvalovenja skrajno razjarjenega ljudstva je postala vsakdanje birokratično postopanje enostavnega odbora.

Ali se more Trockega primerjati z Dantonom? Prežet od evropske kulture silen govornik romanske svojstvenosti, ognjevit pamflet-ist, mož, čigar organizatorično delo je pritegalo vedno nove tisoče in jih razvnemalo — je Trockij kljub marsikateri razliki, v marsičem sličen Dantonu. Oni drugi pa, «stara garda» «onežev» možje stroja grozote, ki jih vzdržuje na oblasti —kako podobni so najmanjšim med pedanti terorja v tistem fran-

Počeščenje trupla Puccinija v Milanu

MILAN, 3. Danes zjutraj ob 6.30 je bilo trupio Puccinija prenešeno iz cerkve S. Fedele v stolno cerkev Duomo, kjer so krsto postavili na mrtvaški oder sredi cerkve. Pokrili so jo z italijansko trobojnico in jo okinčali s svežimi vijolicami in rdečimi nageljni. Na sprednji strani mrtvaškega odra visi venec kralja V. Emanuela, na zadnji strani venec belgijskega kralja, ob straneh pa so prislonjeni venci Mussolinija, italijanskega fašija v Bruselju, sorodnikov pokojnika in njegovih prijateljev. Častno stražo vršijo štiri oprode v črnih, s srebrom pretkanih oblekah, in štirje občinski stražniki. Mrtvaški oder, kor in prižnica so pokriti z dragocenimi preprogami iz črnega baržuna Pročelje cerkve je okinčano v obliki okvira s črnimi okraski z zlatimi cembi, na sredi pa se blešči napis: «Solze in molitve za Jakoba Puccinija, ki se je povzpel iz posvetne v nebeško slavo.» Občinstvo neprenehoma roma k odru, da izkaže poslednjo čast velikemu pokojniku. V žalno opremljeni cerkvi S. Fedele se je vršila zadušnica za Puccinija; navzočna je bila velika množica občinstva.

Ureditev mednarodnega telefonskega prometa

PARIZ, 3. Komisije, katerim je bila poverjena naloga, da pripravijo potrebne predloge za konferenco v svrho ureditve mednarodnega telefonskega prometa, so zaključile svoje delo. Konferenca se bo sestala v Parizu in sicer prve dni meseca junija 1925. Tretja komisija bo stavila na konferenci predlog, naj se takoj uvedejo direktne telefonske zveze med Baselom ali Curihom in Stockholmom preko Berlina, med Baselom ali Curihom in Beogradom preko Dunaja, med Dunajem in Parizom, med Amsterdamom in Prago preko Berlina, med Londonom in Rimom preko Pariza.

Po komunističnem uporu v Estoniji

Zbornica odobrila vse izvanredne vladne ukrepe

REVAL, 3. Na podlagi uradne preiskave se je dognalo, da so uporniki razstrelili dva mostova. Vsi mestni polic. komisarijati so bili napadeni in 18 policijskih uradnikov je bilo ubitih ali ranjenih. Orožje, ki so ga rabili uporniki, je bilo baje vtihotapljeno iz Rusije. Normalne razmere so popolnoma vzpostavljene. Tudi na de-

vodem odboru Comité du salut public! Robespierre je dal Dantona — obglavitil! Zinovjevi in Kamenjevi se ne morejo drzniti, da bi organizatorja rdeče vojske poslali na morišče. Morajo se zadovoljevati s tem, da zlomijo njegov politični vpliv na ta način, da porabljajo stroj, da ga žigosajo kot malomeščana, oportunista, menjševika!

Tako se vedno bolj zožuje krog tistih, ki sedaj gospodarijo nad Rusijo. V tednih zmage oktobrske revolucije je bila res spuntana delavska in vojaška masa, ki je potem svojih sovjetov gospodovala nad Rusijo. Od tedaj pa je masa že davno postala golo objekt birokratizirane diktature, sovjeti živijo le dodevno in brezpomembno življenje. Iz diktature proletarijata je nastala diktatura komunistične stranke, iz diktature stranke diktatura osrednjega odbora in njegovega ogromnega birokratičnega aparata. In ko ta osredni odbor sedaj s Trockim odganja od sebe vse, ki ne pripadajo najožjemu krogu «stare garde», ostaja končno le diktatura male klike nekaj tucatov ljudi, ki gospodujejo nad širno Rusijo s tako neomejeno silo brez vsake kontrole, kakor je le kedaj gospodoval nad njo dvor carjev.

DNEVNE VESTI

Obrekovalske podrobnosti

Radi drugih del nisem mogel pripraviti obširnejšega članka za današnjo «Edinost». Za danes le kratke opazke o neki podrobnosti, toliko da ne pretrgam zapričetega obračunavanja. Obrekovalci so me hoteli očrniti tudi s tem, da so očitali, da Jadranska banka ni porabila prejetih trinajstih milijonov za naše zadruge. Seveda se to sploh ni tikalo mojega osebnega vprašanja. Kakor namreč nisem imel prav nobene zasluge ne krivde na svetomargeritskih konvencijah, pravtako nisem mogel biti odgovoren za porabo denarja, ki sta ga na podlagi teh konvencij prejeli Ljubljanska kreditna banka in Jadranska banka. Le hudobija mojih obrekovalcev si je mogla izmisliti kako takšno mojo odgovornost. Ali da se njihovo lopovstvo šele v vsej goloti pokaže, hočem tu na kratko omeniti neke podrobnosti. Pri Ljubljanski kreditni banki je zares šlo za izmenjavo kron v lire v neposredno korist raznih njenih klijentov, med temi tudi raznih naših zadrug. Banka je denar v to svrho zahtevala, v to svrho dobila in v to svrho tudi morala porabiti. Pri Jadranski banki ni šlo za to. Ko so obrekovalci začeli kričati na Jadransko banko in name, da banka ne porablja prejetih milijonov za zadruge, sem vprašal za pojasnila. Potrdilo se mi je, da **pri Jadranski banki ni šlo za neizmenjani denar niti ene naše zadruge.** Za moje obrekovalci, ki so se vendar dovolj pečali z vprašanjem, je moralo že vnaprej biti jasno, da pri Jadranski banki ni niti moglo iti za enake primere kakor pri goriški podružnici **jugoslovenskega** zavoda. V resnici se tudi ni nobena zadruga oglasila pri Jadranski banki s podobno zahtevo. Samo ena je, kakor sem slučajno zvedel, zahtevala od Jadranske banke, da naj ji **odpusti** menični dolg v lirah, ki ga je bila napravila po premembi valute, ker so ji manjkali denarji, ki jih je imela naložene pri zadružni centrali v Jugoslaviji. Zadruga je zahtevala **odpust** dolga, češ da je Jadranska banka dobil **zato** onih trinajst milijonov. Seveda je Jadranska banka zahtevo odklonila in to je bilo obrekovalcem v povod in podlago za omenjeno očitanje proti banki in proti meni. Moje razlaganje je manj zabavno in manj poljudno kot pisava obrekovalcev. Jaz ne pripovedujem stvari po določenih namenih, nego po resničnem stanju; jaz ne pišem, da bi izrabljal nepoučenost in človeško nagnenje k prenaglemu obsojanju, nego da po svojih močeh zadostim pravici in resnici. V zavesti svojega poštenega stremljenja kažem pred vsem našim ljudstvom **s prstom na obrekovalce.**

Dr. Josip Wilfan.

Traduttori — traditori

Italijanski narod ima mnogo modrih pregovorov. V njih se zrcali njegova izkušenost in praktičnost. Tako imajo Italijani tudi pregovor, ki je na čelu tega članka: prevajalci — izdajalci. Res nas vsakdanja izkušnja uči, da so prevodi mnogokrat netočni in zgrešeni. Četudi se to večinoma ne zgodi iz hudobnega namena, je vendar tisti, ki mora potom tolmača nekaj dopovedati ali doznati, s takšnim prevodom kakor izdan. V tem oziru imamo posebno Slovenci in Hrvati v Italiji bridke izkušnje, zlasti odkar velja za nekako uradno dolžnost, da ne smejo razumeti našega jezika. Ne gre samo za nepotrebne zamude in stroške, nego tudi za stvarno škodo. Prevajanje ne more radi različnosti jezikov skoraj nikdar biti popolnoma točno. Vsekako pa zahteva popolno obvladovanje obeh jezikov, ne samo glede slovnice in besednega zaklada, nego tudi glede duha, načina izražanja, narodnih tradicij in običajev itd. In kako je pri nas s takozvanimi «interpreti»?! Slovenci, ki še pod Avstrijo niso imeli pravih slovenskih šol in so si več ali manj s privatno pridnostjo prisvojili nekaj novinarske in poslovne laščine, Italijani, ki so se naučili slovenščine in hrvaščine kot nekega potrebnega zla s precejšnjim nasprotstvom in prezirom, to naj bodo posredovalci v primerih, ko lahko zavisi vse od pravega razumevanja kakšne jezikovne potankosti.

Kolikokrat smo že na to opozorili odgovorne činitelje in so nam, žal, njihovi odgovori tudi pokazali, da se Italijani sami malo zavedajo ali pa nočejo zavedati svojega modrega pregovora: traduttori — traditori. Naj se za te gospode danes pribije primer, ki stvar spet enkrat prav osvetljuje. V članku o prodaji «Narodnega doma» v «Edinosti» pretekle nedelje je rečeno med drugim: «Velika, ponosna stavba, ena največjih in najlepših v našem **svetovnem** mestu.» Včerajšnji «Piccolo» dela k temu članku svoje opazke, s katerimi se pečamo na drugem mestu. «Piccolo» se norčuje iz grenkobe in žalosti, ki sta prevevali članek «Edinosti», in pravi med drugim: «Lahko tudi razumemo, da... imenujejo (v «Edinosti») Trst «la nostra città mondana», z epitetom, ki je vsaj zabaven in nekako spominja razočaranega ljubimca.» «Piccolov» tolmač je torej prevedel «svetovno mesto» s «città mondana», kar pomeni «posvetno mesto», dočim bi bil moral reči «città mondiale». Tolmač se lahko opravičuje, da se je v naglici zmotil. Svojega neznanja ne bo priznal, ker tega noče storiti noben tolmač. Gre za ugled in morda tudi za zaslužek. Ali tisti sotrudnik «Piccolov», ki je na podlagi napačnega prevoda spisal svoje več ali manj duhovite opazke, bi bil vendar moral imeti toliko instinktivne previdnosti, da bi spričo neumestnega izraza še enkrat vprašal prevajalca. Tako se torej prevaja v tej deželi, ki šteje nad pol milijona Slovanov, z njihovega jezika na italijanski in tako lahkomišljeno se sprejemajo za dobre taki prenagljeni prevodi. Ne imenujemo nobenega takozvanih odgovornih činiteljev po imenu, ali do vseh vkupaj se obračamo z vprašanjem, ali se zares ne zavedajo svoje odgovornosti in predvsem vse netelničnosti in nezmiselnosti svojega postopanja. Saj postavljajo svojo tako obsežno in važno nalogo, ki je za njeno vršenje treba predvsem hitrega in točnega vzajemnega razumevanja, na podlago, ki jo je italijansko ljudska modrost že davno obsodila. Četudi gre v «Piccolovem» primeru morda za napako, storjeno v naglici, je vsekakor — zelo važen zavod. Na prvem občnem zboru je pokojnica s svojim krasnim govorom navdušila vse navzočne, da so se kar zaporedoma vpisavale v novo društvo.

Bila je kos težki nalogi predsednice v polni meri. Njene zasluge za zavod sv. Nikolaja so bile nepreceniljive. Pridobila mu je celo vojsko dobrotnikov in podpornikov v mestu in po deželi. Predsednica zavoda je bila mnogo let.

Da pa Karla Ponikvarjeva ni posvečala svojega dela samo zavodu sv. Nikolaja, je razumljivo pri taki ženi. Kamor je bila pozvana na narodno delo, je bila vneta, neumorna neustrašena in požrtvovalna do skrajnosti. Pa o tem so že izčrpno govorili slovenski listi. Pri tem pa je bila vedno skromna. Ni zahtevala hvale in priznanja. V najmilejše in polno plačilo ji je bila zavest, da je storila svojo narodno dolžnost. Ta žena je zaslužila, da bi ji tržaški Slovenci — razun onega kamenitega na grobu — postavili še drug spomenik. Vem, da danes, ob sedanjih težkih razmerah, ne morejo tega. Če pa pridejo drugačni in boljši časi — in upajmo v Boga, da pridejo — naj bi se v znak hvaležnosti napram spominu Karle Ponikvarjeve ustanovil dom z njenim imenom, ki bi bil zavetišče naših sirot pred bedo in nevarnostmi raznarodovanja. Tak dom bi bil najlepši živ spomenik, veliko pomembnejši, nego oni iz kamna ali brona. Karla Ponikvarjeva je zaslužila tako počastitev njenega spomina.

Iz bratske Črne gore, iz lepe Podgorice, pošiljam na grob Karle Ponikvarjeve cvetko neminljive hvaležnosti, orošeno s solzami. Ti pa, slovensko ženstvo, proslavljaj nje spomin s posnemanjem jasnih zgledov Karle Ponikvarjeve.

Skrinjarjeva.

„Piccolo" o prodaji Narodnega doma

Včerajšnji «Piccolo» je priobčil nekoliko ironičnih razmišljanj z ozirom na naše poročilo o prodaji Narodnega doma v nedeljski številki. Norčuje se — sicer v rokavicah — kako da razume našo bol in našo žalost, ki sta odsevali iz našega poročila, češ da so sedaj pokopane vse velike nade in vsi «osvojevalni» načrti, ki jih je po «Piccolovem» mnenju predstavljala nekdaj ta zgradba. Očita nam, da z vidno naslado vzbujamo spomine na grozne prizore, ki so se odigravali ob zločinskem požigu Narodnega doma. Čustvenim gospodom pri «Piccolu» se zdijo ti spomini zakasneli, češ to je daleč za nami, tako da v Trstu o tem skoraj nihče več ne govori. Meščani da se naši žalosti le posmehujejo in vsi da so zadovoljni, da pride na mesto ruševin nova stavba, življenje namesto smrti, sedanjost namesto preteklosti.

Tako «Piccolo». Naš odgovor bo kratek. Če «Piccolo» pravi, da razume našo žalost, pa mu bodi povedano, da tudi mi razumemo, kako neprijetni so mu spomini na 13. julija 1920. Saj je tudi on — kakor vsi laški listi sploh — z naslado slikal požar brez besedice obsojanja tega strašnega zločina. Zadržanje italijanskega tiska in občinstva je delalo zločin še strašnejšega. Stvari gredo dalje — le cose caminano — pravi «Piccolo» na enem mestu. Res je, stvari se razvijajo in tudi pravica gre svojo pot. Božji mlini ne meljejo hitro, ali meljejo neprestano. Ko bi stvari ne šle naprej, ko bi politična morala iz l. 1920. bila nezrušljiva in nespremenljiva, bi «Piccolu» naši spomini gotovo ne bili neprijetni. Nemeza — orodje večne pravice — pa že preganja glavne storilce, neizprosno jim je za petami. Že sedijo pred sodnim stolom užaljenega moralnega čuta italijanskega naroda. Ali «Piccolo» tega ne vidi? Ako se tega ne zaveda, naj mu vzbudimo še to zavest, ki mu mora biti še mnogo bolj neprijetna nego naši spomini na zažig Narodnega doma.

«Piccolo» pravi prav, ko piše o naši žalosti. Narodni dom ni bil to, kar mu podtika «Piccolo», — namreč nekaka osvojevalna trdnjava — marveč impozanten spomenik pridnosti in varčnosti našega ljudstva in njegove ljubezni do lastnega rodu ter do kulturnega in socijalnega napredka. Naravna je ta žalost, ker smo zaveden narod. «Piccolo» pa je v usodni zmoti, če misli, da naša žalost pomeni našo abdikacijo. Moti se usodno, ako misli, da so s prodajo Narodnega doma prodane neminljive in nedotakljive pravice našega ljudstva do samostojnega narodnega in kulturnega življenja. Te pravice se ne dajo uničiti — in niso jih uničili tudi plameni, ki so vpepelili naš Narodni dom. Narodni dom je zgorel. Sedaj je prodan, ker so zahtevale to potrebe sedanjega položaja in razlogi, ki so velike pomembnosti za naše bodoče življenje v novih razmerah. V srcu našega slovenskega in hrvatskega ljudstva pa živi in bo živel Narodni dom dalje kot simbol naše volje za življenje, katero nam bo stalno oživljal spomin na grozni in sramotni zločin, izvršen s požigom dne 13. julija 1920. Zato je neslano in nekulturno «Piccolovo» norčevanje iz naše nesreče, do katerega bi se ne smelo ponižati glasilo naroda, ki ima častno zgodovino svojega risorgimento, tako bogatega na — nesrečah!

Vse je zastonj: požig Narodnega doma ostane nepozabljen in neizbrisen za vedno, naj že bo bodoča usoda prodanega poslopja kakršnakoli hoče!

Spomin Karli Ponikvarjevi iz Podgorice

Oko mi je zarosilo in grenka žalost mi je stisnila dušo, ko sem doznala, da Karle Ponikvarjeve ni več. Saj sem ji bila sotrudnica skozi vrsto let.

Pokojnica je bila uzor zveste slovenske primorske žene: smotrena na delu za kulturni in socijalni napredek našega naroda in posebej še našega ženstva iz širokih slojev. Poznala sem jo še kot mlado dekletce v Kobaridu. Obiskovala je tamošnjo učiteljsko pripravnico. Že tedaj je kazala Karla Ponikvarjeva toplo idealno ljubezen do svojega naroda. Minula je potem vrsta let, da se nisva več srečali. V Trstu sva se sešli zopet. Vzljubila sem jo še bolj, ko sva sodelovali v zavodu sv. Nikolaja, ki mu je bila pokojnica prva predsednica. Obotavljala se je sicer nekoliko in menila: ali bom pa kos težki nalogi? Pokojni profesor Matko Mandić je bil ves vzradoščen, ko je čul, da je Karla Ponikvarjeva prevzela predsedništvo zavoda, kajti to bo, — je pripomnil dal programa odpasti. Ostalo bo pa še mnogo zabave za vsakogar in tudi za mladino bo preskrbljeno. Popoldne pride Miklavž za otroke, zvečer pri pogrnjenih mizah za odrasle. Natančnejše se bo še sporočilo. Paketi za darove se bodo sprejemali v nedeljo dopoldne od 9. do 1. ure, in sicer za popoldne in za zvečer. Odškodnina znaša 1 liro za paket, v večjem številu za eno družino se dobi popust. Paketi naj bodo dobro zavezani in naslov naj bo čitljiv, ker drugače ne bodo sprejeti.

Iz urada polit. društvu „Edinost" v Trstu

VAŽNO ZA VOLILCE!

Temelj vršenja volilne pravice, tako za državnozborske, za pokrajinske, kot tudi občinske, je seznam volilcev. Tisti, ki ni vpisan v seznam volilcev, nima pravice, da glasuje, čeprav uživa vse državljanske ugodnosti.

Seznam volilcev vsebuje v abecednem redu ime, priimek in očetovstvo volilca, kraj in dan rojstva, kakor tudi njegovo bivališče.

Seznam volilcev je trajen. Prej so se sestavljali ob priliki vsakih volitev novi seznami. Ta trajni seznam se pregleduje, spopolnjuje in popravlja vsako leto s pomočjo občinskih uradov, volilcev, občinske in pokrajinske volilne komisije.

Vse one osebe, ki so vpisane v ta imenik, se smatrajo, da imajo volilno pravico.

Kdor ni vpisan, nima volilne pravice. Radi tega je dolžnost vsakega volilca, da se pravočasno pobriga, da vidi, ali je pravilno in točno vpisan v volilni imenik. Paziti mora na to, da je njegovo ime, kakor tudi očetovstvo z označenjem, ali je oče še živ ali mrtev, točno vpisano; tudi dan rojstva mora biti točno naveden.

Za vse to postopanje so predpisani določeni roki, katerih se mora državljan držati, ker drugače se mu lahko dogodi, da mora čakati naslednje leto, pravica glasovanja pa je v tistem letu izgubljena.

Dne 1. decembra vsakega leta poziva župan potom razglasov, ki se morajo pribiti na deske za razglase, kakor tudi na drugih javnih mestih, vse tiste, ki imajo volilno pravico, a niso v volilnem seznamu, da zahtevajo vpis do 15. decembra.

Volilno pravico ima vsaka oseba, 1) ki ima italijansko državljanstvo in uživa vse politične in državljanske pravice, 2) ki je že dovršila 21. leto ali ki dovrši z dnem 31. maja onega leta, v katerem se pregledujejo volilni imeniki, 3) ki je vpisana v volilni seznam.

Po 15. decembra sestavlja občinska volilna komisija nov seznam. Slednji se izpostavi na vpogled na občinski tabli. Vsak državljan ima pravico, da ga pregleda. Najkasneje do 31. januarja pozove komisija potom javnih razglasov vse tiste, ki hočejo reklamirati, da reklamirajo.

Najkasneje do 15. februarja pa naj se reklamira proti razdelitvi občin v sekcije, proti prenosu iz ene sekcije v drugo in proti voliščem.

Vsak državljan lahko reklamira od 1. do 15. februarja pri pokrajinski volilni komisiji proti vsakemu vpisu ali izbrisu ali proti zavrnitvi vpisa ali izbrisa v izkazih, predloženih od občinske volilne komisije, in to ne samo glede svoje osebe, pač pa tudi glede vsake druge osebe.

Vse vloge, prošnje in rekurzi so prosti kolka in pristojbin.

Da povzamemo:

Volilni imeniki so izloženi na vpogled pri vsaki občini; za Tržačane v ul. Sanità št. 25, II., soba št. 35 le do 15. t. m. od 8. do 12. ure predpoldne.

Volilci! Prepričajte se čim prej, ali ste vpisani!

Kdor ni vpisan, naj vloži ravnotam takoj prošnjo za vpis, naslovljeno na občino; za Tržačane na Commissione elettorale di Trieste.

Ne čakajte zadnjega dne!

Za vse informacije se je obrniti na urad Političnega društva «Edinost» v Trstu, ul. S. Francesco 20, I.

Tajništvo.

— **Za bistriške ceste iz Zabič, iz Podgrada in iz Zagorja in Knežaka je poslanec Wilfan** postavil vprašanje ministrom za notranje stvari, za javna dela in za narodno ekonomijo. Ceste so v groznem stanju. Ljudje in živina so v nevarnosti. Najbolj pa trpita lesna industrija in trgovina, glavni vir dohodkov za ta okraj. Prizadeti so tudi sosedni okraji. Nešteti koraki so se storili. Ali prošnje, pritožbe in protesti lokalnih oblastev in občin, vse je bilo zaman. Pulska in reška prefektura nista niti odgovorili. Prav je, da je naš poslanec vstal proti temu neznosnemu, že sramotnemu stanju. Ceste bi morale biti davno klasificirane in njihove uprave urejene in preskrbljene s potrebnimi sredstvi. Saj gre za neodložljive potrebe, za življenske koristi prebivalcev — nesrečnih davkoplačevalcev.

— **Miklavž pri Sv. Jakobu.** Tudi letos priredi šentjakobska «Čitalnica» še javljeno Miklavževo zabavo za otroke in za odrasle. Žalibog pa, radi prefektove prepovedi, mora lep

Društvene vesti

Slov. akad. izv. društvo «Balkan». Danes ob navadni uri sestanek s predavanjem. Ob 19.15 odborova seja. — Predsednik.

M. D. P. - Trst. Sestanek dram. odseka se bo vršil v soboto ob 21. v prostorih bivšega otroškega vrtca.

S. D. «Adria». Danes zvečer ob 20. sestanek vseh nogometašev v dvorani DKD pri Sv. Jakobu. — Odbor.

— Danes sestanek tehnične komisije v DKD ob 20.30. — T. K.

SPORT

— **S. D. «Adria».** Naprošene so vse hazenašice I. in II. čete, da se udeleže današnjega sestanka, ki se vrši ob 8. uri na stari policiji. Vsled važnosti našega prvega sestanka se priporoča točnost in polnoštevilnost. — Sklicateljica.

— **Tajništvo «Sportnega udruženja» v Trstu** prosi sportne klube «Skaš» v Ajdovščini, «Postojna» v Postojni in «Primorje» v Gorici, da odgovorijo na pisma oziroma reklamacije «Sportnega udruženja».

— **Nogomet.** V nedeljo popoldne ob 2.30 se bo vršila na Trsteniku prijateljska nogometna tekma med M. D. P. - Općine in sportnim klubom «Val» iz Barkovelj.

— **Nogometna tekma «Zora» - «Zarja».** Na igrišču S. D. «Adria» v ul. Calvola se bo vršila ob vsakem vremenu v nedeljo, 7. t. m. točno ob 14.30 nogometna tekma med obema imenovanima četama. Tekma obeta biti zanimiva, ker bomo videli prvič igrati četo «Zore», ki se je ustanovila šele pred dvema mesecema. Igrala bo proti že dobro izurjeni in v slovenskih tržaških sportnih krogih poznani «Zarji». Sodil bo g. Viktor Kralj, član S. D. «Adria».

Dolžnost slovenskih sportnikov je, da se tekme v čim večjem številu udeleže in s tem vzpodbudijo dve mladi društvi k nadaljnemu delovanju. Vstopnina L 3.

O sodnikih in športnih poročevalcih

V zadnjem času postajajo polemike raznih sportnih krogov in interesirancev okrog vprašanja sodnikov in sportnih poročevalcev živahne in v hipih celo agresivne, znamenje to, da so te točke sportne organizacije pomanjkljive, da so v splošnem rečeno, ognjišča raznih prepirov in nesporazumljenj med sportnimi organizacijami.

Zasledovali smo do sedaj razvoj našega sportnega gibanja z nekake vzvišene točke. Nismo posegali v aktivni del organizacije, temveč smo se omejili na to, da smo v pravem hipu, ko se je pokazala možnost, da bi to gibanje zašlo s pravega tira, opozorili na to vse poklicane faktorje.

Tudi sedaj smatramo za svojo dolžnost, da tudi mi izrečemo svoje mnenje o sedanjem stanju sporta, posebno pa o točki, ki smo jo v naslovu omenili.

V enem samem kratkem letu smo, in to lahko z zadovoljstvom omenimo, zaznamovali na sportnem polju velikanski napredek. Tam, kjer smo srečavali odklanjajočo gesto naših ljudi napram za nas docela novemu delovanju, najdemo sedaj, če že ne navdušenje pa vsaj dohrohotno razpoloženje. Misel na sportno uveljavljanje našega življa je zavzelo vse naše ljudstvo, prodrla je v vasi, kjer je konservativni del našega naroda, kmetovalec, kazal največji odpor napram sportu.

Sport je postal integralen del vseobčnega kulturnega in socijalnega snovanja našega življa in ga nikakor ne smemo več smatrati za sporadičen pojav, ki bo ob prvi priliki izginil.

Radi tega je naloga vseh kompetentnih oseb, da napnejo vse svoje moči, vse svoje znanje v svrho, da ta z našim celokupnim delom tesno združeni faktor ne degenerira.

O raznih neprilikah, ki nastanejo kot posledica prepirov, prerekanj med sportnimi društvi, smo govorili v enem naših zadnjih člankov in smo tam izrazili misel, da je največja nevarnost sportnega snovanja ta, da zanese razdor med društvo in društvo, radi tega med vas in vas, in bi bil rezultat ta, da bi že obstoječa nesporazumljenja razdružila naše sile, mesto da bi se družile.

Neposredna posledica tega nedostatka je ta, da se razvija najklasičnejše zvonikarstvo.

Da bi taki prepiri popolnoma izginili, ne moremo niti zahtevati, da bi se pa vsaj ublažili je ravno želja vsakega za našo stvar vnetega človeka.

Da je to vprašanje odvisno v veliki meri od dobro urejene organizacije, od dobrega sodnika in dobrega poročevalca, ni treba šele dokazovati.

Tekma je tisti moment, kjer se nezadovoljstvo in prerekanje rodi. Da je v taki okoliščini dober sodnik zlata vreden, ni treba da bi posebej povdarjali. Dokler zna sodnik držati igralce v mejah pravil in korektnosti, ni skoraj nobenega dvoma o tem, da ne bi šla igra pravilno svojo pot. Radi tega je sodnikova strogost v začetku igre in sploh vse takrat, kadar bi ena ali druga stran padla iz forme, povsem upravičljiva. Brutalna, ali pa v splošnem rečeno «težka igra» (če ne razumemo pod težko igro mogoče igro počasnih ali vsled tega nikakor ne brutalnih igralcev) mora iz našega bezedišča sploh izginiti. Povdarjamo, da je to povsem odvisno od dobrega in energičnega sodnika, ki «brutalno» igro že v prvem začetku prepreči.

Če mora sodnik pri moških četah črtati vsako surovost, mora pri ženskih sportnih tekmah še podvojiti svojo strogost. Namen naših sportnih pobratalcev, ki so tudi ženski pokazali mesto v sportnem gibanju (házeno), je bil predvsem ta, muditi ženski prilíko, da se spravi tudi ona iz zadušljé sobe ali salona, na plan, da se okrepi in fizično utrja, ne da bi radi tega zgubila svojo prirojeno gracijo, nežnost in plemenitosti. Je torej v interesu vzgojevalne strani sporta, da se takim sodnikom daja vzpodbuda in prednost.

Glavna napaka pri izbiranju sodnika je ta, da ga enostransko vabimo na odgovorno delo. Hočemo biti bolj jasni. Danes velja pri nas navada, da izbere sodnika ono društvo, ki napove tekmo. To je ena poglavitnih napak. — Za sodnika se morata obe društvi sporazumeti. Za sodnika je to velika moralna pridobitev, ker mu zavest, da je bil od obeh društev poklican, daje gotovost, da bo tudi obojestransko upoštevan.

Dobro bi bilo razpravljati tu o vseh podrobnostih, ki se tičejo vprašanja sodnikov, toda nočemo zaiti v področje «Sportnega Udruženja», ki bo pač moralo v najkrajšem času ustanoviti sodniski kolegij.

To je prva in neposredna potreba, ki jo zahteva razžeznost današnjega sportnega procvita.

Zaenkrat bi društvom svetovali, naj pri izbiranju sodnikov vedno pazijo na to, da ni dotični človek pristaš ali član ene ali druge tekmujoče stranke. Naj sodi vedno tretja oseba, ki sploh ni iz tistega okraja, ali pa ki nima stikov ne z eno ne z drugo četo.

Naj se sodnik po možnosti skupno določi, a igralci naj ga brezpogojno poslušajo. Vsak kapetan opozori lastnega igralca, ki bi se sploh hotel upirati sodniku, da to sploh ni dovoljeno. Po igri se pa društvo, ki se čuti prikrajšano, obrne do «Sportnega Udruženja» in preda celo zadevo razsodišču.

To bi bila v glavnem navodila glede posbopanja povodom morebitnih prepirov.

Sodnikom pa polagamo na srce, da črtajo vsako surovost iz igre in da so — kar je najglavnejše — skrajno nepristranski.

Nič manj pereče ni vprašanje sportnih poročevalcev ali «kritikov». Opazili smo, da nam v zadnjem času prihajajo kritike, protikritike in protiprotikritike.

Nujno potrebno je, da se osebe, ki pišejo «kritike», 1) na dotično panogo, o kateri govorijo, dobro razumejo, 2) da so v svojih izvajanjih docela nepristranske.

Da mora kronika omenjati natančne in ne izmišljene podatke, mislimo, da je povsem jasno. Da mora poročevalec biti ves čas tekme na igrišču in da ne sme samo pobirati podatkov pri raznih «očividcih», je menda tudi vsakemu dovolj jasno. Da mora omeniti faktično nadmoč ene ali druge strani ne da bi drugo četo vsled tega potisnil v kot, ni treba še posebej razkladati. Sploh pa naj bo poročilo tako sestavljeno, da ne tvori novo pretvezo k novim prepirom, ampak naj bo res verno zrcalo dogodka samega.

Nam ni mogoče prisostvovati tako številnim sportnim prireditvam z lastnimi poročevalci, naj se radi tega zavedajo oni, ki prevzamejo to nalogo, da pišejo za list, ki se drži strogo nad vsako prepirljivostjo, ki mora biti objektiven v svojem poročanju in ki mora biti vsled tega dobro in vestno informiran o dogodku.

Le tako bomo prihranili raznim skupinam ono razburjenje, ki nastane vsled nedobre «kritike».

Dober sodnik in nepristranski poročevalec sta ona dva ključa, ki zapirata vrata, katera vodijo v obširni prostor prepira, razdraženosti in — jeze.

Š. K. Olymp, Opatija — H. Š. K. Val, Crkvenica 3 : 0 (1 : 0). Naš domači klub Olymp gostovao je u nedelju 23. t. mj. u Jugoslaviji i odigrao sa Crikveničkim Valom prijateljsku utakmicu.

Točno u 2 sata p. p. pozdrave se obje momčadi — a nakon izmjene pozdravnih govora, pozdraviło je p. n. općinstvo gostove burnim poklicima i pleskom.

Na dani znak suca započme igra u vrlo živom tempu, te se neprestano zadržavala pred vratima Vala; njegovi vrsni braniči ne dadoše prebiti svoje linije. Nakon teške borbe uspije Olympijašima, da u 23 min. scertaju prvi goal. Opažalo se na mahove, da nastoji Val prebiti obranu Olympa, no to im nikako ne polazi za rukom. Obrana Olympa, koja je tog dana brilirala odbila je svaki protivnički napad. Poluvreme svršava sa 1 : 0 za Olymp.

Nevjerovatni tempo igre prvog poluvremena nastavlje se do konca. U tom poluvremenu imao je Olymp znatno više od igre, te je neprestance ugrožavao vrata Vala. Jedino slabom pucanju njegove navale na vrata spasilo je Vala od jačeg poraza.

Od Valaša najbolji momak polja je back i centar sa desnom spojkom. Vratar prilično nesiguran. Kod Olympa najbolji centerhalf, centar i lijeva strana. Backovski par na svom mjestu i vrlo uigran. Vratar vrlo siguran, te je par sigurnih goalova obranio u krasnoj formi. Ostali su zadovoljili i doprinjeli, da je drugo poluvreme zaključeno sa još 2 efektna goala.

Konstatirano je a i priznati se mora, da je Olymp ovog dana igrao kao još nikada. Cijela je navala nastupala promišljeno i sa krasnim konbinacijama, dok je halfeslinija neumorno pomagala i bila im na pomoć kod navale i kod obrane.

Žalosno je samo, da nema taj klub svog igrališta, jer bi sa današnjim materijalom mogao stajati uz bok jakim momčadima.

Iz tržaške pokrajine

— **Sežana.** Tukajšnje «Gasilno društvo» sklicuje za v nedeljo, 7. t. m. ob 1. uri pop. v dvorano g. Mohorčiča svoj trideseti redni in jubilejni občni zbor ter tem potom vabi vse svoje člane in druge ljubitelje društva, da se nedeljskega občnega zbora polnoštevilno udeleže.

Odbor.

Iz tržaškega življenja

— **Zagoneten strel iz puške.** Predpreteklo noč okoli 2. ure je bil prepeljan z avtomobilom rešilne postaje v mestno bolnišnico 38-letni težak Oberdan Rossi, stanujoč v ulici Media št. 7. Mož je imel na levi roki več malih ran, povzročenih od strela iz lovske puške, nabasane z lovskimi šibrami. Potem, ko je dobil potrebno pomoč, je Rossi povedal, da je pozno ponoči, ko se je vračal domov po cesti pleg občinskega sežigališča v ul. Istria, neki neznanec brez vsakega povoda ustrelil proti njemu iz puške. Neznanec je streljal iz precejšnje daljave, radi tega ga ni mogel spoznati. O zagonetnem dogodku je bila obveščena kvestura. Rossi je bil prepuščen domači oskrbi. Okreval bo v 8 dneh.

Nesrečni padci. Zasebnica Dominika Geat, stanujoča v ulici Rena št. 3, se je včeraj popoldne na krovu parnika «Borgo Lauro», s katerim se je vračala iz Milj, spodtaknila ob neko verigo ter padla tako nesrečno, da si je zlomila levo roko. Ko je parnik pristal, je bil poklican na pomoč zdravnik rešilne postaje, ki je dal starko prepeljati v mestno bolnišnico.

— Podobna nezgoda je doletela včeraj popoldne 12-letno Ido Perach, stanujočo v ulici G. Rinaldo Carli št. 10. Deklica se je spodrsnila v gostilni njenega očeta ter se pri padcu hudo udarila v glavo. Na lice mesta poklicani zdravnik rešilne postaje je dognal, da ima deklica poleg velike bunke nad desnim očesom tudi pretresene možgane. Po prvi pomoči jo je dal prepeljati v mestno bolnišnico.

— V mestno bolnišnico je prišel iskat pomoči tudi 18-letni mehanik Josip Cristofolo, stanujoč v ulici Pauliana št. 12. Cristofolo je pri popravljanju vodne napeljave v neki hiši v ulici Molin grande padel z lestve ter si pri tem zlomil levo roko. Bil je sprejet v kirurgični oddelek.

— **Tatvina v prodajali obuvala.** Iz trgovine z obuvalom, ki se nahaja v ul. Giuliani št. 9, je pred par dnevi izginilo 75 parov platnenih copat, v skupni vrednosti okoli 700 lir. Lastnik trgovine, Vincenc Fabbri, je hotel na vsak način zvedeti, kam so izginile copate. Njegov sum je padel na nekega mladeniča, ki je v zadnjih dneh z raznimi pretvezami pogostoma prihajal v trgovino, najraje v času, ko je bil v prodajalni samo mlad vajenec. Policijski agenti iz komisarijata v ulici A. Vespucci, katerim je Fabbri prijavil zadevo, so po večdnevnem poizvedovanju izsledili osumljenega mladeniča, ki je 23-letni Ivan Gustin, stanujoč v ul. Lavoratori. Gustin je bil pridržan v zaporu, čeprav trdi, da je nedolžen.

Vesti z Goriškega

Uredništvo in uprava «Edinosti» v Gorici se nahajata v ul. Carducci št. 7, I. nadstr. Uradne ure od 10.—12. in od 13.—14.

— **Poslanec Besednjak na delu za blagor ljudstva.** Pred kratkim je «Goriška Straža» poročala, da se je poslanec Besednjak odpeljal v Rim na delo za blagor ljudstva. Poslanca Besednjaka pa se vidi še vedno v Gorici na delu za blagor ljudstva. Pa tudi če bi ga ne videli, bi to vedeli po strupenih člankih, ki jih prinaša v poslednjem času «G. S.» Toda g. poslanec se ne omejuje samo na take vrste delo za blagor ljudstva, ampak vlaga tudi interpelacije, ki so po našem skromnem mnenju ne samo nepotrebne ampak naravnost škodljive za blagor ljudstva.

Kakor smo imeli priliko čitati v nedeljski «Edinosti», je tržaški prefekt prepovedal slovanske dramatske predstave, vsled česar je poslanec Wilfan nemudoma odposlal ministrskemu predsedniku protestno brzojavko. — Nedeljsko «Edinost» je čital tudi poslanec Besednjak. Ker si on lasti monopol na interpelacije in na delo za blagor ljudstva, ga je neprijetno dirnilo, da ga je posl. Wilfan tako grdo ukanil z odpošiljatvijo protestne brzojavke Mussoliniju. Jezno je vrgel «Edinost» iz rok ter je nemudoma odpihal na goriško pošto, kjer je po telegrafu odposlal notranjemu ministru energično interpelacijo ali prepovedi slovanskih dramatskih predstav s strani tržaškega prefekta.

Sedaj pa vprašamo g. poslanca: kaj neki si je mislila rimska vlada, ki ve, da imamo Slovani v parlamentu samo dva poslanca, ko je prejela obe protestni brzojavki? — Brez dvoma si bo mislila, da oba slovanska poslanca niti v takih važnih zadevah nista složna in vsled tega ne bo tudi na dotične proteste polagala nikake važnosti. Po našem skromnem mnenju, ki nismo poslanci, bi morala protestirati oba poslanca skupaj, ali pa bi moral drugi poslanec protest opustiti, ko je že eden protestiral, kajti s svojim protestom bi le pokvaril učinek prvega protesta. Da je pa poslanec Wilfan sam protestiral, je ob današnjih razmerah, ki ne po njegovi krivdi vladajo v našem političnem taboru, docela lahko razumljivo in to tembolj, ker se prepoved tiče v prvi vrsti tržaškega okraja.

Vsled tega bi morali Vi, za blagor ljudstva vneti g. poslanec, Vaš protest opustiti, ker ta protest ni bil v blagor, ampak v odločno škodo našega ljudstva!

— **«Goriška Straža» zaplenjena.** Po nalogu prefekture je bila v pondeljek zvečer zaplenjena pondeljkova številka «Gor. Straže», češ, da je vseboval članek «Kdor seje veter...» v rubriki «Kaj se godi po svetu?» lažnjive in tendencijozne vesti, ki bi utegnile vzbuditi zaničevanje napram državnim oblastim.

Naj le sejeta videmski prefekt in goriški podprefekt s takim postopanjem veter, žela pa bosta tudi onadva — vihar.

— **Zlata poroka poslanca Marani-ja.** Minule dni sta praznovala goriški poslanec Marani in njegova žena skromno in tiho svojo zlato poroko. Šele pozneje, ko so Goričani za to zvedeli, so pričeli obsipavati slavljenca z brzojavnimi čestitkami.

— **Naznanite tehtnice in mere!** Goriški magistrat vabi vse one, ki hranijo tehtnice in mere, katere se rabijo v trgovinah, da se do 15. decembra zglase na magistratu, kjer bodo vpisani v poseben imenik posestnikov tehtnic in mer.

— **«Splošno slov. žen. društvo v Gorici»** je zaključilo v nedeljo zvečer svojo razstavo ženskih ročnih del. Z veliko zadovoljnostjo in resničnim zadoščenjem me navdaja uspeh te prireditve: velikanska udeležba, izrazi vsestranske pohvale res krasnih izdelkov pridnih rok in — zadnje toda ne najslabše, — gmotni izid, ki je povsem zadovoljiv. Zelo ljub in drag nam je bil sestrski poset iz Trsta in izraz zanimanja je bil tudi obisk raznih učiteljic-strokovnjakinj, katere so občudovale zlasti častno zastopane vezenine z narodnimi motivi, katerih mnogo je bilo posnetih iz našega skupnega glasila «Ženski svet». Pohvalno naj omenim, da so izmed okolice razstavile mnogo lepega narodnega blaga, zlasti vrle Mirenke, ter Št. Peter in Kronberg, dalje Dornberg in Rihemberk, a iz soške doline Avče, Tolmin in Kobarid. — Prisrčno se zahvaljujem še enkrat vsem onim, ki so pripomogli na katerikoli način, da je ta razstava tako dobro uspela: razstaviteljicam, ki so nam tako rade volje zaupale in donašale svoje izdelke; sl. občinstvu, ki je pokazalo s svojim prihodom zanimanje in razumevanje za delovanje društva in je v svojem človekoljubju prispevalo k znatnemu prebitku bodisi z denarnimi darovi, bodisi z darili za srečkanje; (imena darovalcev bodo objavljena v naslednjih številkah lista); tvrdkam Breščak, Hribar in Pascul za ljubeznivo pomoč in posojene predmete. — Predsednica.

Tečaj o prvi pomoči. Vodstvo goriškega «Zelenega križa» je na svoji poslednji seji izrazilo zdravniku dr. Jakončiču svoje priznanje in zahvalo za njegov trud pri nedavno zaključenem slovenskem tečaju o prvi pomoči v nezgodah. Ker se še vedno priglašajo osebe, ki bi rade obiskovale tečaj, se bo isti najbrže ponovil.

— **Žrtev stopnic.** V nedeljo ob 12. zvečer se je zdrsnilo 62-letnemu Štefanu Leban iz Solkana št. 46, ko se je po stopnicah podajal v lastno stanovanje. Stari mož je padel tako nesrečno, da si je pri padcu zlomil desno nogo in izvil desno roko. Moral bo ostati v goriški bolnici, kamor je bil prepeljan, kakih 6 tednov.

— **Goriško gledališče.** V soboto zvečer nas je goriško dramatično društvo znova presenetilo. Na odru Trg. doma nas je seznanilo s Tučičevo «Golgoto», ki je bila skrbno pripravljena in prav čedno podana. Posebno srečno je bilo podano prvo in tretje dejanje. Tudi pri tej igri se je opazil vedno večji napredek igralskega zbora pod vodstvom društvenega režiserja g. Cirila Bratuža. Kakor doznavamo, si je igralski zbor zadal smelo nalogo, katero namerava izvesti še pred Božičem. Pred dnevi so se namreč pričele skušnje za Cankarjevo »Pohujšanje v dolini šentflorjanski». Opravičeno upamo, da se dramat. društvu in njega režiserju poznane ogromne težave in zahteve, ki so spojene z uprizoritvijo tega dela, vsled česar naj dobro preudarijo, da li bodo kos tej težki nalogi. V pondeljek popoldne na trg sv. Andreja, je dram. društvo ponovilo v razprodani dvorani Trg. doma Molière-jevega «Namišljenega bolnika». (Glej obširno oceno «Golgote» pod «Znanost in umetnost»!)

— **«Rokovnjači» v Mirnu.** Slovensko izobr. društvo v Mirnu uprizori v nedeljo, 7. t. m. in v pondeljek, na praznik, 8. t. m. ljudsko igro v petih dejanjih «Rokovnjači». — Ker ima društvo zagotovilo od pristojne oblasti, se bo igra vršila nepreklicno. Začetek točno ob 3. uri popoldne.

— **Temline.** Tukaj v Temlinah smo odrezani od vsega sveta. Že leta in leta smo brez vsake vozne poti in niti tovoriti se ne more. Pred leti smo imeli nekak klanec, toda še ta je tako pokvarjen od deževja, da ni že leta in leta za nobeno rabo. Od meseca do meseca, do leta čakamo, da bi se nam nakazala kaka podpora ali da bi se izdal od poklicane strani kakršenkoli primeren ukrep, ki bi nam pomagal do tega, da bi dobili nekaj, kar bi bilo vsaj podobno vozni cesti. Brez podpore pa ne bo šlo, ker je potrebno več tisoč lir samo za popravo stare poti. Za sedaj živimo v upanju, da dobimo kmalu cesto, ki bo peljala od Brda do Temlin. Novo cesto je izmeril in naredil načrt zanjo naš domačin Ivan Rejc iz Grahovega. Potrebno pa je, da se za stvar zavzamejo tudi občinski zastopniki s tem, da skušajo izposlovati pri merodajnih oblastvih primerno podporo. Omenjena cesta pa ni neobhodno potrebna samo za našo vas, temveč bodo imele od nje veliko korist tudi sosedne vasi, posebno Grahovo. Zato bi bilo želeti, da bi se tudi sosedne vasi živo zavzele za to akcijo, tako da bi se moglo čim prej začeti z gradbo te velepotrebne ceste.

— **Ajdovščina.** Kakor običajno vsako leto, nas bo tudi letos obiskal sv. Miklavž, in sicer v nedeljo, 7. t. m. ob 4. uri pop. Obljubil je, da bo prinesel s seboj raznih lepih darov za male in velike otroke, seveda, če bodo pridni. Da ne bo prišel sam, ampak v spremstvu škratov in angeljčkov, je samo ob sebi razumljivo. Za dostojen sprejem Miklavžu bo skrbel naš vrli pevski odsek Z. P. D., ki bo še pred njegovim nastopom zapel razne lepe narodne in umetne pesmi. Naši znani igralci bodo pa uprizorili lepo Ribičičevo mladinsko igro v treh dejanjih «Vraže». Zabave in užitka torej zadosti za velike in male. Nabiralnik Miklavževe nebeške pošte oskrbuje iz prijaznosti g. Kobal, kateri bo sprejemal pošiljatve proti mali poštnini v nebeških znamkah.

K 14-stoletnici obstanka tržaške in koprske škofije

Poročilo koprskega škofa Frančiška Zeno leta 1661.

Zadnjič smo podali kratko vsebino poročila o stanju koprske škofije l. 1623, ki ga je poslal koprski škof Rusca papeževemu nunciju v Benetke o stanju svoje škofije. Danes podajamo pa kratek posnetek poročila, ki ga je leta 1661 poslal tedanji koprski škof Frančišek Zeno sv. stolici v Rim. Škof Zeno je vladal koprsko škofijo od 1660-1684. Bil je rodom z otoka Ciper, ki je bil pod oblastjo beneške republike, dokler ga niso zavzeli Turki. Družina Zeno je morala takoj bežati, izgubila je ob tej priliki vse svoje imetje, kar omenja škof v poročilu. — Škof omenja uvodoma, da se je mesto Justinopolis v starih časih zvalo Palladia, Aegida in otok Caprara, ime Justinopolis da je dobilo od grškega cesarja Justina, ki je je obnovil. Ko so dobili Benečani mesto v svojo oblast, so je imenovali «Caput Istriae — Capodistria». Mesto je obdano od morja, nadaljuje škof, oddaljeno je od kopnega 1000 korakov; iz mesta na kopno vodi dolg most, zrak je zdrav. Sredi mesta se nahaja stolna cerkev Vnebovzetja Matere božje, lepa stavba, ima tri ladije, na vsaki strani je po devet mramornih stebrov; dolga je 155 čevljev, široka 75, visoka 80 in ima 14 oltarjev. Ima tri patrone: sv. Nazarija, prvega koprskega škofa, sv. papeža Aleksandra in sv. Elija dijakona, ki je bil doma iz Kostabone.

Stolni kapitelj ima štiri dignitarje: dekana, arhidijakona, školastika in zakladničarja. Dekan je bil ob enem mestni župnik, izročeno mu je bilo dušno pastirstvo, drugih kanonikov je bilo deset. Prebivalcev je štelo mesto 3000. Dohodki kanonikov so prihajali iz salin, a niso presegali 25 cekinov na leto; dekan je imel večje dohodke, 100 cekinov na leto. Kanoniki so prejemali nekaj dohodkov tudi od zunanjih kuracij, skupaj 60 cekinov na leto. Cerkvena in pontifikalna obleka je bila zelo stara in obnošena, ki je potrebovala obnove. Orglje so glasne; zvonik, ki je visok, ima pet zvonov. Krstni kamen se nahaja v kapeli sv. Janeza Krstnika, oddaljen je nekoliko od stolne cerkve, tudi pokopališče je proč od cerkve, toda obzidano. — Dohodki stolne cerkve obstojajo v različnih dajatvah: v salinah in v stotinki vsega pridelanega v okrožju mesta. V najboljših letih se skupi zanj 130 cekinov.

Škofova palača se nahaja blizu cerkve, je dovolj prostorna, toda potrebna poprave, na mnogih krajih naravnost razpada. Škof dobiva svoje dohodke od dajatev hišnih gospodarjev v mestu in na deželi, pobiranje teh dajatev zahteva mnogo truda in stroškov. Mnogo hiš je vsled kuge praznih. Škof nima več dohodkov kakor 400 cekinov na leto; zato ne more svojemu stanu primerno nastopati, posebno on, ki je izgubil, kakor omenjeno, vse svoje privatno premoženje, a v mestu je mnogo plemstva in mesto je poglavitno mesto beneške Istre.

Drugih kolegijalnih oziroma župnih cerkva ni v mestu, ampak samo majhne cerkvice in kapelice, po številu 37, nekatere vsled pičlih dohodkov v najslabšem stanu; nekatere je moral dati škof zapreti. — V mestu sta dva ženska samostana, v vsakem je po 30 nun, oba zelo uboga. Potem je šest moških samostanov: dominikancev, servitov, konventualov sv. Frančiška, ki obhajajo službo božjo v ilirskem (staroslovenskem) jeziku, potem minoriti in kapucini in tercijani sv. Frančiška. Izven mesta je rektorat benediktincev, rektorja škof ne hvali. Potem je bolnišnica in ubožnica, obe v rokah lajikov. — V mestu je mnogo plemičev: markizov, grofov, večina teh pravijo, da potekajo naravnost od starih Rimljanov. Toliko plemiči kakor ljudstvo so pobožni, radi prejemajo sv. sakramente ob praznikih. V mestu ni javnih grešnikov, pa tudi ne javnih grešnic.

V Piranu in Izoli sta kolegijalna kapitelja, prvi ima šest kanonikov, med temi župnik in školastik, mesto šteje 3000 prebivalcev in ima dva moška samostana ter 30 malih cerkvic in kapelic, ki so v rokah raznih bratovščin. Kolegijalna cerkev je tudi v Izoli, ki ima 1500 prebivalcev. Patrona ima sv. Mavra, župnika in še tri kanonike ter dva meniška hospica: Konventualce sv. Frančiška in servite, poleg teh še 12 cerkvic, ki jih vzdržujejo bratovščine.

Ostala škofija je razdeljena v 15 župnij, v katerih pastirujejo deloma instalirani župniki, vse so uboge. Ker so prebivalci ilirskega jezika, so župniki večinoma iz kmetskega stanu in opravljajo službo božjo v ilirskem jeziku. Po deželi je mnogo cerkvic, ki so pa vse uboge in zato v slabem stanu. — Škofija šteje 13.000 vernikov, svetnih duhovnikov je 54 in 11 klerikov, samostanskih duhovnikov 37 drugih menihov lajkov 32. Vseh cerkva in kapel v škofiji je 160. Škofija nima še semenišča za bogoslovce. Škof meni, naj bi se zatrl samostan servitov, kjer se nahaja sam prior, in naj bi se samostan in njega dohodki porabili za semenišče. —

Iz poročila je razvidno, da se je v samem Kopru v samostanski cerkvi opravljala služba božja v staroslovenskem jeziku. Noben Koperčan — Italijan se radi tega ni spodtikal in Koper se radi tega tudi ni pogreznil v morje. Tedanji svet je bil vse drugače toleranten, nego današnji, ko niti božje besede ne smemo poslušati v našem jeziku ali kakor je pred par leti rekel neki italijanski menih menda v Kopru, da naj se Slovenci prej naučijo laški in še le potem naj pridejo k spovedi!!

Znanost in umetnost

«GOLGOTA» V GORICI.

Goriško gledališče napreduje. Sobotna predstava Tučičeve drame «Golgota» nam je pokazala, da razpolaga društvo z jako dobrimi in izšolanimi močmi: G. Ciril Bratuž, ki deluje kot učitelj, režiser in igralec, nam je pokazal, kaj zmore dobra volja, in smotreno delo. Predstava je bila z umetniškega stališča jako dobra. Ako pa pomislimo, da so igralci razun dveh vsi diletanti, nas to dejstvo še bolj razveseli:

Vloga Demetrija v osebi g. Cirila Bratuža, je bila v splošnem dobra, v prvem dejanju sicer malo mrtvo podajana in s preveliko negotovostjo, vendar pa je značaj osebe ostal vedno na vrhuncu. Zdi pa se mi, da ta vloga ni zanj. On kot komik, kakršnega se nam je pokazal v «Namišljenem bolniku» in «Nebesih na zemlji», bi najbrže ne zgrešil, ko bi se oddaljil od od izrazitih značajev, kakršen je bil Demetrij, kajti v takih vlogah zaide preveč na zunanji efekt in njegov glas, kateri zveni kot lira, izgubi na učinku. Zdi se tudi, da je gospod Bratuž pri režiji preveč pazil nase, med tem ko je druge značaje preveč prepustil samim sebi. To ne sme biti nikoli, kajti v taki drami kot «Golgota» morajo priti vsi značaji do veljave, ako hočemo, da bo imela drama tudi zaželjen učinek. Sicer pa je gospod Bratuž lahko ponosen na dosedanje uspehe: vidi se, da je na splošno dober igralec, ne samo komik ampak tudi dober tolmač značajev. Upamo, da nam v kratkem pokaže spet kaj lepega.

V splošnem so bile tudi druge vloge jako dobro zasedene. Najbolj se mi je dopadla vloga patra vratarja v osebi g. Živca. On je rojen igralec. Brez vsake olepševalne forme izraža čustva, ki sploh niso čustva, in vendar zna to spraviti v sklad s svojo notranjostjo tako, da nam podaja žive tipe iz vsakdanjega življenja. Gospod Živec, le tako naprej, občinstvo vam je hvaležno!

Pater Makarij v osebi g. ing. Gomiščeka bi lahko bolje igral. Sicer je izmed vseh igral najbolje, vendar vem, da bi to vlogo lahko še bolje rešil. Kot g. Bratuž, tako je tudi on dramatično naobražen: prvi komik, a drugi kot tolmač značajev Ibsena in Strindberga. Lahko bi ustvarila nekaj, na kar bi bilo ponosno vsako gledališče. Tudi pri njem ni bilo v prvem dejanju vse v redu: nastop je bil jako negotov. Mogoče negotovi nastop izvira iz strahu pred kritiko, ker ni prvič nastopil pred domačo publiko.

Poznalo se je stopnjevanje v razvoju, katero je doseglo v tretjem dejanju svoj vrhunec. Glas gospoda Gomiščeka je premočan, posebno v nižinah, za tako majhno dvorano kot je Trgovski dom. Radi tega mora paziti, da ne zaide v kričanje, kajti to moti uho poslušalca in obenem kvari zvok. Njegov glas kakor tudi nastop prekaša marsikaterega igralca na velikih odrih. Dobro bi bilo, da bi se enkrat pokazal v družbi z g. Bratužem v njegovih specijalitetah, ki odgovarjajo njegovemu notranjemu razpoloženju. Svetoval bi mu kot dober prijatelj, da malo več dela na polju dramatike, če tudi ni to njegov poklic. Ker dobro vem, da kjer prime, tam tudi nekaj ustvari: Proč z omahovanjem in živi tudi umetnosti, v kolikor ti čas dopušča. Tudi druge vloge so bile dokaj dovršene. Žena, katero je tolmačila gdč. Klede, bi bila lahko boljša. V prvem in drugem dejanju, kjer ona nastopa je bilo dokaj pogreškov, katere delajo vsi diletanti, ki imajo vedno pred očmi, kaj porečejo ljudje, ker me vidijo v taki vlogi. Otresite se tega, gledalci vam bodo hvaležni, ako boste tolmačili tako, kakor zahteva igra. Otrok je bil na odru tako izrazit, da je prišel do veljave. Tega ne sme biti. Hvaležnost gledalcev ste videli v tem, da so se Vam zahvalili pred odprtim odrom. Vaše igranje odgovarja vsem zahtevam, seveda ako opustite strah pred tem, kaj porečejo ljudje. Torej naprej.

Ljubimec g. Malnaršič ni za take vloge. Manjka mu še dosti, preden bo obvladal samega sebe, kar je predpogoj dobrega igranja. Grimase pustolovca naj opusti, ne spadajo na oder v takih vlogah.

On — g. Levpušček — maska dobra, a bolj slična Rasputinu nego pa Kristu. Malo več pažnje pri maskiranju je neobhodno potrebno. Njegova vloga je bila dobro podana, samo tu pa tam preveč zamolklo s prevelikim patosom.

V splošnem je bila igra dobro podana. Maske so bile dobre, posebno Makarij Polikarp in Pater Peregrin. Isto s scenerijo in lučjo. Seveda so tu še nedostatki. Upamo, da bomo tudi tu malo napredovali. Najbolj se je obneslo občinstvo, ki je še precej dobro posetilo predstavo, vendar pa je bilo mnogo stolov, ki so čakali odrešenja. G. Bratuž, po začeti poti pogumno naprej!

Drušković.

Najlepše gledališče na svetu

Najlepše gledališče na svetu ni v Parizu, New-Yorku, Londonu ali Berlinu, niti v katerem koli drugem središču zabave in razkošja, kamor se navadno zateka jo vsega naveličani kralji zlata, pač pa je v glavnem mestu Mehike Mexico.

Komaj dograjeno gledališče, ki nosi ime «Narodno gledališče», je stalo približno dvajset milijonov dolarjev.

Grajenje tega krasnega gledališča je bilo začeto za časa vlade pokojnega mehiškega predsednika Porfirija Diaza in je tudi deloma pomagalo do njegovega padca. Tedanja mehiška opozicija je namreč dolžila vlado, da razsipije za nepotreben luksus denar, ki ga je izmolzla iz žepov davkoplačevalcev. In dejanski je tudi res, da ubožno ljudstvo po deželi ne more pričakovati najmanjše koristi od gledališča, ki ga je moralo plačati. In tako je sledila nekaka revolucija, ki je strmoglavila Diazovo vlado in jekleno ogrodje gledališča je ostalo zapuščino. Takrat so nekateri predlagali, naj se ogrodje podere in materijal proda starinarjem. Do tega vseeno ni prišlo.

Potem se je pojavila nova zapreka, mehanična in povsem nenavadna. Je tako, kakor je rekel neki potnik: «Mehiško mesto ne stoji, temveč — plava. Z izjemo katedrale, so vsa njegova velika poslopja — ladje.»

Ko je Cortez osvojil Mehiko, je mesto stalo na otoku, okoli katerega se je razprostirala plitva voda jezera. Tekom stoletij se je voda posušila, ostala pa je blatna dolina, v kateri so Španci začeli graditi svoje mesto. Ta blatni temelj ima svojo dobro stran, ker služi kot nekaka blazina zoper zle učinke potresov, zato pa na drugi strani sivi lase inženirjem in arhitektom, ki ne morejo ničesar trdnega zgraditi na takih tleh. Predno so graditelji dobro razumeli stvar, so napravljali temelje stavbam tako kot drugod. Posledica tega je, da se stavbe lepo pogrezajo ali zvračajo. To pogrezanje se seveda vrši polagoma, a stalno. Tako je naprimer krasno poslopje rudniške šole, ki že izginja v blatu, pritlična okna so že davno pod zemljo in okna prvega nadstropja so zdaj pritlična, pa ne bodo več dolgo. Pročelje stavbe je pa napeto ,kakor da je narejeno iz gumija.

Današnji arhitekti in inženirji ne delajo več navadnih temeljev novim stavbam v Mehiškem mestu. Na stavbišču napravijo kar na zravnanih tleh beton, ki je ojačen z jeklenimi traverzami in vezmi. Ploskev tega betonskega laka je znatno širja in daljša kakor temeljni obseg poslopja, ki je nameravajo zgraditi.

Ko so arhitekti napravljali načrt za Narodno gledališče, niso vsled nekega razloga sledili temu načinu, temveč so kar po starem kopali v blato in položili potem tja veliko omrežje iz betona in silno težkih jeklenih traverz. Posledica tega je bila, da se je začel pogrezati ta nastavek sam še prej kot so začeli z gradnjo poslopja samega.

Inženirji so se trudili, da ustavijo pogrezanje. Pod temeljno omrežje so s stroji pognali velike množine tekočega cementa. Upali so, da ko se bo ta strdil, bo vzdržal vso težo in preprečil pogrezanje. To upanje jih je vsekakor prevaralo in poslopje se je pogreznilo za nadaljnih dvanajst čevljev. Strokovnjaki se trdili, da se bo pogrezanje dalo ustaviti le na ta način, da se okoli započetega poslopja napravi nekak betonski splav, h kateremu naj se poslopje pritrdi. Drugi so bili prepričani, da vse skupaj ne bo izdalo nič in da je najcenejše, če ogrodje poderejo in začnejo graditi znova. Do tega ni prišlo, ker se je inženirjem končno posrečilo rešiti problem in danes je gledališče dokončano.

Novo gledališče je najkrasnejše na svetu. Je trikrat večje kot veliko operno gledališče v Parizu. Samo za njegovo vzdrževanje bo morala mehiška vlada določiti ogromno vsakoletno vsoto. Neka posebnost tega gledališča je zastor iz steklenega mozaika, ki predstavlja oddaljen pogled na veliki mehiški ognjenik — goro Popocatepetl. Zastor je bil narejen v Tiffanijevem študiju v New Yorku in predstavlja sam zase veliko dragocenost.

F. M.

— **Filip Dom. Kako so se vragi ženili ter druge legende in bajke.** Iz češčine prevel Fr. Bradač. V Ljubljani 1924. Založila Tiskovna zadruga. Cena broš. knjigi Din 30.—, vezani Din. 35.—, poštnina Din. 1.50. — Med darovi, ki jih je prinesel lani sv. Miklavž češkim otrokom je zbudila največje zanimanje in priznanje zbirka legend: Kako so se vragi ženili. — Pohvalno jo je omenjalo vse češko časopisje. V lepi obliki je izšla knjiga sedaj tudi v slovenščini. Vsebuje 14 raznih legend in bajk, ki skušajo tolmačiti razne pojave na nebu. Take so Kako so se vragi ženili, O štirih bratih,

(Dalje na IV. strani)

PODLISTEK

W. Collins:

BREZ IMENA

(182)

Roman.

Če hočete, ostanem rade volje črez noč tu zaradi vas. Po tem strašnem dnevu potrebujete miru in počitka. Kočijaža pošljem takoj proč, gospod Noel. Poslala ga bom s pismom v gostilno, naj mi krčmar preskrbi drugega kočijaža.»

Ta izpremememba mu je ugajala. Obrisal si je oči in poljubil roke gospe Lecount.

«Da,» je rekel s slabim glasom, «odslovite kočijaža in ostanite tu, vi, dobro bitje, dobra Lecount! Pošljite proč pijanega tepca in vrnite se takoj. Udobno se bova posedla ob kaminu, povžila majhno a dobro južino in se imela kot v nekdanjih časih.»

Glas se mu je tresel, obrnil je obraz k ognju in zopet so ga oblile solze pri mislih, ki si jih je sam priklical v spomin.

Gospa Lecount je odšla, da odslovi kočijaža. Ko se je vrnila, je segel z roko po zvoncu.

«Kaj želite, gospod?» je vprašala.

«Ukazati hočem poslom, da vam pripravijo sobo. Hočem, da se vam godi kar najbolje, Lecount.»

«Preljubeznivi ste, gospod Noel, — toda čakajte še trenotek. Dobro je, če spravite te papirje, predno pride vaša služkinja semkaj. Spravite oporoko in zapečateno pismo v en ovoj, napišite in naslovite ga na admirala in jaz poskrbim, da pride v njegove roke. Ali pridite k mizi, gospod Noel, samo še trenotek?»

Ne, bil je trmast, branil se je zapustiti svoj prostor ob kaminu, bil je bolan in od tolikega pisanja truden, preklinjal je dan svojega rojstva in ni hotel niti videti peresa in črnila. Z vso potrpežljivostjo in zgovornostjo je gospa Lecount vsaj toliko dosegla, da si je pustil položiti pisalno mapo na kolena. Godrnjal je, celo preklinjal, toda pisal je! «Ad iralu Bartramu, Sv. Križ v Marši po prijaznosti gospe Lecount.» S tem pa je bilo njegove popustljivosti konec in branil se je pismo zapečatiti.

Za to pa se mu ni bilo treba truditi. Njegov pečat je ležal na mizi in gospa Lecount je zaprla in zapečatila ovoj z njegovo važno vsebino.

Nato je zadnjikrat odprla svojo popotno torbo, postala nekoliko, predno je shranila zavitek, s tako zmagoslavnim pogledom, ki se ne da z besedami opisati. In ko je izginil v torbo, se je nasmehnila. Niti od daleč je ni vznemirjalo, da je oporoka vsebovala nepotrebne izraze, ki jih praktičen jurist ne bi rabil. Najmanje ni dvomila o veljavnosti pisma. Njeno sovraštvo in njena maščevalnost sta jo tako preslepila, da se je slepo zanesla na svojo spretnost in na pravno znanje svojega prijatelja in veselila se je bodočnosti, ki je imela poplačati delo tega jutra.

Ko je Noel Vanstone pozvonil, je vstopila Lojza.

«Pripravite sobo za tujce,» je rekel, «ta dama bo tu prenočevala. Prezračite mojo potno obleko, zakaj jaz in ta dama odpotujeva jutri rano.»

Vljudna in ponižna Lojza je molče poslušala ukaze, ošvrknila s pogledom skrivnostno gostijo svojega gospodarja ter odšla. Očividno so bile služkinje vse udane svoji gospodinji in istega mnenja o gospe Lecount.

«To bi bilo izvrstno!» je rekel Noel Vanstone olajšano. «Pridite semkaj, sedite, Lecount. Imela se bova udobno tu pri ognju in se bova pogovarjala.»

Gospa Lecount se je odzvala porubila ter primaknila stol k ognju. Vzel je njeno roko z nežno domačnostjo in jo držal v svoji med pogovorom. Tujec, ki bi ju takole videl, bi ju smatral za mater in sina ter bi si mislil: «Kako srečna domačnost!»

Pogovor, ki ga je vodil Noel Vanstone, je obstojal kot navadno iz neskončnih vprašanj in se je sukal okoli lastne osebe in njegove bodočnosti. Kam ga zapelje gospa Lecount, če bi jutri odpotovala? Čemu v London? Čemu bi moral ostati sam v Londonu, medtem ko bi ona odpotovala v Sv. Križ, da odda oporoko admiralu? Morda zato, ker bi prišla žena za njim, če bi šel k admiralu? Seveda, to je bilo res. V udobnem stanovanju v Londonu v bližini gospoda Loscombeja bi bil dobro zavarovan. Čemu v njegovi bližini? Zato, ker more imeti vedno na razpolago postavo v svojo zaščito. Ali ga bo postava rešila čarovnice, ki ga je opeharila? Kako zanikarna je Lecount, da ni o tem poizvedovala! Mi bo dolgo časa ostal v Londonu, in ali se povrne takoj, ko odda admiralu one važne listine? Ali ostane Lecount še nadalje pri njem v službi? Dobra Lecount, izvrstna Lecount! In ko bodo vsa ta opravila končana, kaj potem? Ali bi ne bilo dobro pobrati se iz nesrečne Angleške v Francijo v kakšen ne predrag kraj v bližini Pariza? Morda v Versailles ali v St. Germain? V kakšni čedni majhni francoski hišici — ne predragi seveda — z majhno čedno Francozinjo za kuharico, s čednim majhnim vrtom, kjer bi sam delal in ozdravel in bi si prihranil stroške za vrtnarja? To bi bila dobra misel, kaj?

Tako je blebetal neprestano revež!

Ko se je po kratkem novemberskem dnevu zmračilo, je postal truden, njegova vprašanja so se izčrpala in končno je zaspal. Zunaj je pričel veter viti svojo žalostno zimsko pesem, odmev korakov mimoidočih in drdranje vozov je pretrgavalo otožni molk in se izgubljalo v daljavo. Spal je mirno dalje, a plapolajoči ogenj je od časa do časa obrisal njegovo bledo obličje, njegove slabotne roke. Do sedaj ni imela gospa Lecount nobenega sočutja do njega, zdaj pa ga je začela pomilovati. Dosegla je svoj smoter, njeni interesi so bili v oporoki zagotovljeni, prostovoljno se je on podvrgel njenemu pokroviteljstvu, v sobi pa je bilo gorko in udobno, okoliščine so bile ugodne za vzbujanje krščanskih čustev.

«Ubogi tepček!» je rekla gospa Lecount, opazujoč ga z resničnim pomilovanjem, «ubogi tepček!»

Kako so nastale zvezde na nebu, Točonosci itd. Vsako povest krasi lepa slika kot začetnica povesti, enako mikavno pa predstavlja tudi naslovna starega vraga in mlado vražico. Za Miklavža in Božič knjigo prav toplo priporočamo.

Gospodarstvo.

Tridesetletnica Podgrajske posojilnice

Dne 27. novembra t. l. je preteklo 30 let obstoja Podgrajske posojilnice. Pred ustanovitvijo posojilnice je v naši okolici bilo zelo razvito oderuštvo. Bilo je par magnatov-bogatinov, ki so bili pravi vampirji in pijavke našega ljudstva. Gorje onemu, ki je bil primoran iskati pri njih denarne pomoči. Plačeval je 15, 20 in celò 30% obresti, poleg tega še v naravi in s svojim delom. Bila je prava robota. Te grozne razmere, ki so pritiskale na kmetsko ljudstvo so bolele tedanje rodoljube, ljubitelje naroda in prijatelje trpina-kmeta. Bili so to posebno: blagopokojni dekan msgr. Ant. Rogač, pok. Slavoj Jenko, Ante Stemberger, dr. Šebesta, Ryšlavy, Waišelj, Stanič, Debenjak, Požar in Makarovič. Razmišljali so in pretresovali vso stvar ter končno spoznali, da tu ni druge rešitve nego ustanovitev posojilnice in hranilnice v Podgradu. Šli so na delo. In uspeh? Dne 14. avgusta 1894. se je vršil pripravljalni ozir. prvi ustanovni občni zbor v Podgradu. Udeležilo se ga je 20 mož. Na tem občnem zboru je bilo izvoljeno prvo starešinstvo. Predsednik msgr. Anton Rogač, dekan v Hrušici; podpredsednik dr. Šebesta, zdravnik v Podgradu; odborniki gg. Slavoj Jenko, trgovec v Podgradu, Ante Stemberger, kapelan v Podgradu, Anton Stanič, kmet v Podgradu št. 48. V prvo nadzorstvo so bili izvoljeni predsednik g. Waišelj, nadučitelj v Hrušici; podpredsednik g. Franc Ryšlavy, župnik na Munah; člani nadzorstva gg. Anton Požar, kapelan na Pregarjah, Ivan Makarovič, nadučitelj v Jelšanah in Štefan Debenjak, nadučitelj v Materiji. — Ta dan so bila odposlana pravila in zapisnik o ustanovitvi posojilnice za registracijo pri trgovsko-pomorskem sodišču v Trstu. Čez tri mesece so bila pravila potrjena in vpisana pri sodišču in 27. novembra je začela posojilnica poslovati s tem, da je bilo vplačanih 9 deležev po 10 fl, skupaj 90 fl. Poslovala je v podgrajskem farovžu pri gosp. Ant. Stembergerju ter pridobivala vedno več članov. Redno poslovanje pa je začelo z novim letom 1905. V zaključku za I. poslovno leto 1895 izkazuje posojilnica sledeče številke: Članov 240 z 244 deleži v vrednosti 2383 fl; denarni promet 123.735'08 fl; hranilnih vlog 30.226'37 fl; danih posojil 38.189'95 fl; pasivnih posojil 5150 fl — čisti dobiček je znašal 278'89 fl. Ta zaključek govori jasno, kako koristna in potrebna je bila ustanovitev posojilnice. Blagajnik je bil pok. Slavoj Jenko, tajnik pa g. Ante Stemberger. Za dve leti je promet v posojilnici tako narastel, da je morala posojilnica vzeti enega uradnika. Posojilnica je napredovala vedno bolj in bolj. Z naraščanjem števila članov je naraščal tudi ugled zavoda. Že v osmem letu delovanja t. j. l. 1902 se je sklenilo zidati «Narodni dom». Načrt je napravil g. Franc Žužek, inženir v Ljubljani, zgradbo pa je prevzel g. Josip Samsa, stavbenik v Bistrici. «Narodni dom» je bil dovršen l. 1904. Koncem avgusta l. 1905. se je vršila slovesna blagoslovitev in otvoritev «Narodnega doma» ob veliki udeležbi ljudstva in mnogo odličnih gostov, med njimi tudi pok. poslanec prof. Mandić. Popoldne je bila ljudska veselica, pri kateri so sodelovali tudi ljubljanski gledališki igralci (g. Danilo). V novem «Narodnem domu» se je nastanila posojilnica, Čitalnica, pevsko in tamburaško društvo «Gorska vila», Gospodarska zadruga, in hotel z lepo, primerno dvorano.

Za tem pa so prišli za posojilnico težki dnevi krize. Bila je to nevarna kriza, da najbolj nevarna, kar jih je bilo; — ko je šlo takorekoč za obstoj posojilnice. Le bistroumnosti in nesebičnemu požrtvovanju odbora zlasti pa gospodov msgr. Rogača, Hušo in dr. Biléka se je zahvaliti, da je posojilnica šla srečno preko te Kalvarije in vstala k novemu življenju. Mnogo se je zahvaliti tudi pok. dr. Kreku, presv. g. škofu dr. Karlinu, pok. ravnatelju «Zadružne Zveze» v Ljubljani Ivanu Travnu in ravnatelju «Gospod. zadr.» g. Jovanu, ki so v teh težkih dneh šli posojilnici na roko ter jo rešili, rešili pa s tem tudi naše ljudstvo. Doživela je pa še en kritičen dan v istem letu 1912. Avstrija je napovedala delno mobilizacijo proti Srbiji radi Bosne. Ljudstvo je vsled strahu pred vojsko nahrumelo, da dviga svoje vloge. Tedaj je sedanji dekan v Jelšanah gosp. Hušo ljudi pregovoril in pomiril glede varnosti denarja. Leta 1914. je izbruhnila strahovita svetovna vojska. Moratorij je preprečil dviganje hran. vlog. Posojilnica pa je začela preskrbovati ljudem živeža in postavila tako temelj aprovizaciji. Dne 19. 3. 1915. je zadel posojilnico hud udarec. Neizprosna smrt je ugrabila njenega predsednika in ustanovitelja dekana mrsgr. Rogača, neutrudnega in požrtvovalnega dobrotnika naroda. Načelstvo je za njim prevzel g. dekan Mihael Hušo, ki je ostal njen načelnik do današnjega dne. Priznati mu moramo res skrb in požrtvovalnost. Med vojno, ko je bila obilica denarja, so hranilne vloge zelo narasle, tako da je mogla posojilnica plačati ves svoj dolg pri «Zadr. Zvezi» v Ljubljani, poleg tega naložiti svoj odvišni denar. Čas po vojni je prinesel, kakor vsem zadrugam tudi naši posojilnici stagnacijo zaradi nezamenjanega denarja onstran meje. Delovala je vseeno, sprejemala hranilne vloge ter dajala tudi mala posojila. S tem je ohranila kredit in dobro ime pri ljudstvu. Letos pa je bil zamenjan tudi ta denar in tako more ob svoji tridesetletnici zopet redno in lepo delovati. To je kratek obris delovanja Podgrajske posojilnice, delovanja skozi 30 let, ki so bila pravzaprav huda in kritična leta, ki jih je pa po zaslugi izvrstnega vodstva premagala. Kdor pregleda in premisli to delovanje od začetka do danes, kdor ve kako velikega kulturnega in gospodarskega pomena so naše zadruge, zlasti posojilnice, more presoditi delo, ogromno delo, ki so ga storili ustanovitelji. Podgrajska posojilnica zna ceniti njihove zasluge. S ponosom gledajo lahko danes še njeni živeči ustanovitelji na svoje delo, ki je bilo polno truda in nesebičnosti, da to delo, ta trud ni ostal prazen, marvč je obrodil bogat sad v korist našemu ljudstvu. To zavest, da so storili ljudstvu neizmerno dobroto, jim bodi v zadoščenje. Žal da nekateri od njih predvsem msgr. Rogač in Slavoj Jenko že počivajo v hladnem grobu. Njim bo ostalo naše ljudstvo vedno hvaležno ter bodo njihova imena zapisana z zlatimi črkami v knjigi zaslug za naš narod. Slava njihovemu spominu. Vam pa, ki še živite, ki lahko vidite sadove svojega nesebičnega dela, svoje ljubezni do našega ljudstva, Vam izreka naše ljudstvo, naš narod svojo najlepšo zahvalo. Bog Vam povrni! Dolžnost je naša še posebno, da se s hvaležnostjo spomnimo tudi sinov bratskega češkega naroda: dr. Šebesta, Ryšlavyja, dr. Biléka, ki so res na bratski način pokazali ljubezen do nas, priskočili na pomoč s svojim umom, nasvetom, delom in trudom. Ravno tako zasluži vse priznanje sedanji načelnik g. dekan Mihael Hušo za svoje 16-letno neumorno delovanje pri posojilnici in gdč. Cilka Gobec, ki opravlja kar najbolj vestno že dolgo vrsto let tajniške posle. Ponosno stoji še danes stavba «Narodnega doma», letos popravljena, in dasi oropana svojega napisa «Narodni dom», vendar ve vsakdo izmed nas, da je to naš dom, dom, ki je bil sezidan s trudom in delom onih, ki so imeli vso ljubezen do svojega naroda. To jim je najlepši spomenik njihovega dela! Želimo, da bi posojilnica kar najlepše napredovala, se še bolj povzdignila v korist in blagor našega ljudstva!

Da proslavi svojo tridesetletnico je pri svoji spominski seji sklenila, da daruje za knjižnico v Podgradu L 500, za «Šolsko društvo L 150, za «Dijaško Matico» L 150, za slov. Alojzijevišče v Gorici L 500, za nagrobni spomenik pok. notarja Toma Šorlija, ki je bil tudi član nadzorništva in pozneje načelništva, L 150. Lepše pač ni mogla proslaviti svojega jubileja.

TRŽAŠKA KMETIJSKA DRUŽBA v TRSTU
ulica Raffineria št. 7 ima v zalogi:

Semena: špinače «Viktoria» in «Viroflai», salatine, zimske salate, solatne pese, čebulček za sajenje in druga vrtna, cvetlična in poljska semena.

Travna in deteljna semena.

Umetna gnojila: Tomaževo žlindro, superfosfat, kalcijev cijanamid.

Kmetijsko orodje: pluge, šape, štrpače, gnojne vile itd.

Sadna drevesca in cepljene trte.

Med v vrčkih od ½ kg po 6 L, koruzno moko za živino itd.

To in ono

Automobili v Zedinjenih državah.

Nedavno sem čital nekje, da se je število avtomobilov v Zedinjenih državah tako zelo pomnožilo, da pride po en avto na vsakih sedem oseb prebivalstva. Naj navedem k temu zanimivo statistiko v tem pogledu, ki jo je že pred dvema letoma napravil Američan Charles N. Holmes.

«Večina nas se še spominja časov, ko je bil avtomobil novost. Danes je ta «kočija brez kon'» že nadkrilila vse vrste voz, ki jih mora vleči uprežna živina. V letu 1915. je bilo v Zedinjenih državah 1,750.000 avtomobilov, toda že naslednje leto je število narastlo na 2,423.000. Leta 1917. smo imeli nad 3.500.000; v leto 1918. jih je bilo že več kot 4,900.000. Potem so še avtomobili tako množili, da smo jih imeli v letu 1921 natančno rečeno 8,887.572. Na podlagi tega lahko z mirno vestjo zatrdimo, da bodo ob koncu leta 1922 dosegli število desetih milijonov.

V newyorški državi sami se je število avtomobilov od leta 1915 do 1921 pomnožilo trikratno; 1915 jih je bilo v njej 156.000, šest let pozneje pa 651.000. Skoro gotovo je, da Newyorčani imajo danes (t. j. v letu 1922) nad tri četrt milijona avtomobilov. Ker pa šteje ta država 10,500.000 prebivalcev, pride na vsak avtomobil 14 oseb. Ako pa primerjamo celokupno število avtomobilov v Zedinjenih državah s celokupnim prebivalstvom, opazimo da pride po enajst oseb na vsak avto.

Vrednost vseh luksusnih avtomobilov Zedinjenih držav v letu 1915. je znašala približno 566 miljonov dolarjev, v letu 1922 pa dosega že okoli dve miljardi, če računamo, da znaša povprečna vrednost vsakega avtomobila tisoč dolarjev.

Ako bi zdaj vse aktivne avtomobile v Zedinjenih državah (namreč deset miljonov po številu) postavili v vrsto drugega za drugim tako, da bi se medsebojno dotikali, bi napravili vlak, ki bi bil dolg 23,675 milj (približno 37.880 kilometrov). Obseg naše zemlje na ravniku pa znaša 24.899 milj in zato vidimo, da bi zgoraj omenjeni vlak avtomobilov skoro objel našo zemljo, manjkalo bi le 1224 milj». F. M.

DAROVI

Grahovska «žlahta», ker je stopila iz višjih v nižje kroge, darovala L 5 Šol. društvu. V isti namen darovala gčna Ernesta Zega v oprostilo L 10.

N. N. iz Ročinja daruje L 150 Dijaški Matici. Denar hrani upravništvo.

Da se pomnoži Komenska knjižnica so darovali dve knjigi članici T. K. K. gna. Danica Švara in g.a Justi Volčič. Najlepša hvala. — Odbor.

Spominjajte se ob vsaki priliki „Dijaške Matice“

Borzna poročila.

DEVIZE. Amsterdam od 920.— do 935.—; Belgija od 115.— do 117.—; Paris od 126.25 do 126.75; London od 107.— do 107.25; New York od 22.90 do 23.—; Španija od 813.— do 818.—; Švica od 444.— do 446.—; Atene od 40.— do 42.—; Berlin od 548.— do 555.—; Bukarest od 11.— do 1175.; Praga od 69.— do 69.50; Ogrska od 0.0305 do 0.0315; Dunaj od 0.0320 do 0.0330; Zagreb od 33.60 do 33.85.

VALUTE. Avstrijske krone od 0.0310 do 0.0330; dinarji od 33.40 do 33.70; dolarji od 22.85 do 22.95; novci po 20 frankov od 91.— do 92.—; funt šterling od 106.90 do 107.15.

Poslano*)

Izjavljam tem potom, da ne odgovarjam za dolgove, ki jih ima ali bi jih naredila moja žena Jožefa Lukša roj. Nabergoj.

(723) **FRAN LUKŠA, Prosek 52.**

*) Za članke pod tem naslovom odgovarja uredništvo le toliko kolikor mu zakon veleva.

Mali oglasi

DRVA za kurjavo, franko na deželi, kupimo in plačujemo po najvišjih cenah. Kmetijsko trgovsko društvo, Trieste, via Raffineria 4. 1570

TRGOVSKA POMOČNICA z večletno prakso, vešča v trgovini z mešanim blagom, se išče. Ozira se na dobro moč. Ponudbe pod «Pomočnica» na upravništvo. 1571

GOSPODIČNA, izučena v trgovini, z znanjem slovenskega, italijanskega in nemškega jezika, pridna in poštena, želi službe takoj. Ponudbe pod «Vestna» na upravništvo. 1572

33-LETNA gospa išče mesta kot hišna. Vešča vseh hišnih del, razume se tudi v trgovskem in gostilniškem obrtu. Naslov pri upravništvu. 1573

DOBER fotografični aparat 9×12 se proda. Kje, pove goriška uprava. 1574

BABICA, izkušena, sprejema noseče na dom. Via Chiozza 50, pritličje. 1564

GLASOVIRJE v vsakem stanju popravlja, uglašuje, kupuje in ceni. Pečar, Trst, Via Molino a vapore 3/II. 7

KAM GREŠ? K Maksu Guliču, ki je odprl gostilno «Bar Bayadera», Corso Garibaldi št. 32. Prodaja istrski refošk in belo «malvazijo» po L 2.80 liter, marsalo in vermouth po L 5.60, tropinovec po L 14.—. Kuhinja z gorkimi in mrzlimi jedili, vedno pripravljenimi. Kava expres in vsakovrstni likerji. Specialitete gnjati pečene v testu, po L 1.50 porcija. Odprto do 1 ure popolnoči. Svoji k svojim. 1451

MOTORNO KOLO «Stuchi» 2 cilindra, tri menjave, frikcijon na roko, magnet «Bosch», karburator «Eureka», porabi 4¼ l na 100 km, v prav dobrem stanju se proda. Na ogled v Nabrežini 216, Tence. 1549

PO NAJVIŠJIH cenah kupujem: rabljene stroje, staro železo, kovine, cunje, rabljene sode. Zniderščič. Via S. Giustina št. 8. Trst. 1454

Št. 2231. 3. decembra 1924.

Goveja kuga

Župan za občino Podgrad (Castelnuovo d'Istria) z dekretom kr. Prefekture v Puli z dne 19. novembra 1924 št. 25361 Div. San. ter v smislu člena IX, točka 4, živinozdravniškega pravilnika (kr. odlok 10. maja 1924, št. 533) naznanja:

Vsled goveje kuge so do preklica zaprti mesečni živinski semnji tukajšnje občine kakor tudi občine Dekani in Herpelje.

722 **Ivanovič Anton, župan.**

Zlato, srebro, krone, platin, zobovje 12
kupuje
Zlatarna ALBERT POVH
Trst, Via Mazzini 46

Zaloga domačih vin.

Vipavsko, istrski refošk in kraški teran. Na debelo in za družine **Via Cunicoli 8,** na drobno in za družine **Via Giuliani 32**
Telefon 27-66.
Priporoča se lastnik
(12) **FR. ŠTRANCAR.**

ZOBOZDRAVNIK
Dr. LOJZ KRAIGHER
specialist za bolezni v ustih in na zobeh.
sprejema za vsa zobozdr. in zoboteh. opravila v Gorici, na Travniku 20 (Piazza della Vittoria 20) od 9-12 in od 3-5.

Oglasi v „Edinosti“ imajo najboljši uspeh

Popolnoma varno naložite denar v
LJUBLJANSKI POSOJILNICI
r. z. z o. z.
ki posluje
v novo preurejenih prostorih
Mestni trg 6 v Ljubljani Mestni trg 6

Vloge na hranilne knjižice in tekoči račun obrestuje
najugodneje 86/1
ter jih **izplačuje takoj** brez odpovedi. — Večje vloge z odpovednim rokom **obrestuje** po dogovoru.

ALOJZIJ POVH
urar in zlatar
Piazza Garibaldi 2, I. n. Tel. 3-29
Lastna tovarna in delavnica. Prodaja, kupuje, popravlja vsakovrstne predmete. — Korist vsakega je, da se prepriča o cenah.

POHIŠTVO moderno solidno
po znižanih cenah.
Oglejte si velika skladišča
M. STEINER d. z o. z.
TRST, Via Geppa 17 — Via Pauliana 1
(Piazza Stazione)
Embalaža in pošiljatve izven Trsta. Zaloge v prosti luki franco brez carine.

Trgovsko-obrtna zadruga v Trstu
registrovana zadr. z neomejenim jamstvom
Via Pier Luigi da Palestrina 4, pritličje
Najvarnejši slovenski denarni zavod
katerega bi se morali posluževati vsi trgovci in obrtniki kakor tudi kmetovalci
Obrestuje hranilne vloge po
5%
Večje vloge, vezane na odpoved po dogovoru.
Sprejema tudi vloge na tekoči račun
v DINARJIH
ter jih obrestuje pod najboljšimi pogoji.
Trgovcem in obrtnikom otvarja tekoče čekovne račune
Daje posojila na menično poroštvo, zastavo vrednostnih papirjev ali dragocenosti.
Uradne ure od 9-1 zj. od ½4-½6 pop.
Poštno hranilični račun št. 11/1387. Tel. 16-84.

Steklene šipe
vsake vrste in mere. Prodaja na debelo in drobno. — Postrežba na dom. Cene zmerne. — Piazza Oberdan 3 (Hotel Europa) telefon 44-23. 17
Najvišje cene plačujem za
KOŽE
kun, zlatic, lisic,
dihurjev, vider, jazbecev, mačk, veveric, krtov, divjih in domačih zajcev.

D. WINDSPACH
Trst, Via Cesare Battisti št. 10
II. nadstr., vrata 16 (17)
Sprejemajo se pošiljatve po pošti.

PETE PODPLATI

iz pristnega kavčuka. 32
„PALMA“ Trst, Via Coroneo 9.

Najstarejši slovenski denarni zavod.
Tržaška posojilnica in hranilnica
registrovana zadruga z omejenim poroštvom
uraduje v svoji lastni hiši
ulica Torrebianca štev. 19, I. n.
Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge za čekovni promet, ter jih obrestuje
po 4%
večje in stalne vloge po dogovoru.
Daje posojila na vknjižbe, menjice, zastave in osebne kredite. — Obrestna mera po dogovoru.
Uradne ure za stranke od 9 do 13
Ob nedeljah in praznikih je urad zaprt
Št. telef. 25-67. 8

Predno kaj nakupite, obiščite
Veliko skladišče pohištva
tvrdke
ALESSANDRO LEVI MINZI
Via Rettori št. 1 — Via Malcanton št. 7-13
Spalne sobe, obedne sobe, posamezni kosi pohištva v veliki izberi.

GIUSEPPE SPECHAR - TRST
Via S. Caterina 7, vogal Via Mazzini
naznanja cenjenim odjemalcem, da je prejel
veliko izbero tu- in inozemskega blaga
za moške in ženske obleke po konkurenčnih cenah.
Specialiteta: ANGLEŠKO in ČEŠKO BLAGO. 10

Pohištvo
Gelosa Beniamino & Figli
naznanja cenjenim odjemalcem, da se je **preselila** s svojimi bogatimi skladišči v velike prostore
v Via Carducci št. 20
(Nova palača zavarovalnice Assicurazioni Generali)
STALNA RAZSTAVA.